

Lietuvių totoriai

Nr.3(92)
„Litva tatarlary“

Lietuvos totorių laikraštis
Leidžiamas nuo 1995 m sausio mėn.

2006 m. kovo-balandžio
ISSN 1822-2072

Romualdas MAKAVECKAS (1933 – 2006)

2006 m. balandžio 20 d. po staigios sunkios ligos mirė KTU docentas, technikos mokslų daktaras, buvęs Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas, laikraščio „Lietuvos totoriai“ vienas iš steigėjų Romualdas Makaveckas

Romualdas Makaveckas gimė birželio mėnesio 10 d. Alytaus rajono Butrimonių apylinkės Plasapnykų kaime, kur tuo metu, grįžęs iš Rusijos, ūkininkavo jo tėvai. Pasikeitus aplinkybėms, nuo 1935 m. iki šių dienų gyveno Kaune.

1952 m. baigė Kauno politechnikumą, o jau 1957 m. Kauno politechnikos institutą (dabar Kauno technologijos universitetas), įsigydamas inžinieriaus-šilumininko specialybę. Kaip pažangus ir sumanus absolventas buvo siunčiamas mokytis į aspirantūrą Maskvos energetikos institute. 1964 m. apsigynė kandidatinę disertaciją. Nuo 1963 m. iki pat išėjimo į pensiją dirbo Politechnikos instituto Mechanikos fakultete docentu. 1965-1975 m. buvo Chemijos ir maisto

pramonės mašinų katedros vedėju. Per visus darbo metus šioje mokytoje išleido į gyvenimą daug inžinierių, kurie užima Lietuvos ūkyje įvairias pareigas.

Išėjęs į pensiją, aktyviau įsijungė į Lietuvos totorių visuomeninę veiklą. 1995-1997 m. buvo Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininku, kurią pats ir įkūrė, buvo iki šiol Lietuvos, Lenkijos,

Baltarusijos ir Ukrainos totorių unijos tarybos narys. 1995 m. suorganizavo laikraščio „Lietuvos totoriai“ leidybą, buvo aktyvus šio laikraščio redakcinės kolegijos narys. Pats rašė straipsnius apie žymesnius totorių veikėjus Lietuvos, Lenkijos ir Baltarusijos respublikose, taip pat istorinius ir kultūrologinius straipsnius.

Už nepriekaištingą darbinę bei aktyvią visuomeninę veiklą yra apdovanotas Darbo veterano medaliu, Garbės ženklų ordinu ir Lietuvos Respublikos Gedimino IV laipsnio ordinu.

Nuoširdžiai užjaučiame velionio šeimą – žmoną Feliciją, dukrą Faridą, anūkus Danielių ir Kamilę.

Romualdo Makavecko iškilus atminimas amžinai išliks mūsų širdyse.

*Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga
Laikraščio "Lietuvos totoriai" redakcija*

Atidaryta paroda Trakų pilyje

Adas JAKUBAUSKAS

2006 m. balandžio 28 d. Trakų istorijos muziejuje atidaryta nuolatinė ekspozicija, skirta Lietuvos totorių istorijai. Kol kas tai vienintelė Lietuvoje muziejinė ekspozicija, skirta Lietuvos totoriams.

Renginys prasidėjo 14 val. spaudos konferencija, kurioje dalyvavo Trakų istorijos muziejaus direktorius Virgilijus Poviliūnas, muziejaus karaimikos skyriaus vedėja Alvyra Zagreckaitė ir Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas dr. Adas Jakubauskas.

Didžiojoje pilies menėje atidarydamas spaudos konferenciją muziejaus direktorius V. Poviliūnas teigė, jog ekspozicijos tikslas – pateikti lankytojams vertingiausius ir geriausius Lietuvos totorių buitį, tradicijas, religiją bei karybą iliustruojančius eksponatus. Mintis įkurti nuolatinę ekspoziciją, pasakojančią apie totorių gyvenimą ir kultūrą, gimė prieš metus.

Ponia A. Zagreckaitė žurnalistams

trumpai papasakojo apie Lietuvos totorių istoriją ir pridūrė, kad Lietuvos totoriai buvo glaudžiai susiję su Trakais, šis miestelis ilgą laiką buvo žinomiausias totorių kultūros centras. Nors pavieniai totoriai atvyko į Lietuvą dar valdant Lietuvos didžiajam kunigaikščiui Gediminui, didžioji totorių dalis šalyje apsigyveno XIV a. pab. – XV a. pradžioje. Kilmingiems totoriams kunigaikštis Vytautas dovanojo žemių, suteikė privilegijų, jie tarnavo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kariuomenėje. Nekilmingi totoriai tiek kaimuose, tiek miestuose gyveno vadinamuosiuose „totorių galuose“, dažniausiai vertėsi daržininkyste, arklinėkyste bei odos apdirbimu. Istoriniai šaltiniai liudija, kad jau XIV a. pabaigoje Trakuose veikė mečetė.

Savo pasisakyme A. Jakubauskas daugiausiai apsisotojo ties šios dienos bendruomenės aktualijomis. Jis pabrėžė,
(Nukelta į 2-a psl.)

Atidaryta paroda Trakų pilyje

(Atkelta iš 1-o psl.)

kad ekspozicijos atidarymas – istorinės svarbos įvykis visai Lietuvos totorių bendruomenei, nes paskutinė panašaus pobūdžio ekspozicija veikė tik prieš Antrąjį pasaulinį karą Vilniuje, Aušros vartų gatvėje, buvusio muftiatai patalpose. Baigiantis karui ir sovietinei kariuomenei okupavus Lietuvą, muziejus buvo uždarytas. Dalis ten saugotų dokumentų ir daiktų buvo sunaikinta ir išgrobstyta.

Parodos atidarymo iniciatorė buvo Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga. Ekspozicijai dovanojo vilniečiai Ibrahimas ir Džemilia Jakubovskiai, Roza Ščuckaja iš Senųjų Trakų. Alytaus apskrities totorių bendruomenės pirmininkas Ipolitas Makulavičius muziejui paskolino keletą Raižių mečetės žvakidžių. Rengiant parodą labai daug prisidėjo Turkijos Respublikos ambasada Lietuvoje. Ambasada tarpininkaujant, atkeliavo ekspoziciniai iš Ankaros Krymo totorių švietimo, kultūros ir bendradarbiavimo draugijos bei Eski Šehiro miesto Krymo totorių kultūros palaikymo draugijos, taip pat iš Turkijos religinių reikalų departamento. Muziejui buvo perduota keletas Krymo totorių tautinių moteriškų ir vyriškų kostiumų, nemažai rytietišku formų namų apyvokos daiktų, imamo čalma ir mantija. Iš viso – apie 50 daiktų.

Tarp vertingiausių muziejaus eksponatų – du XVIII amžiaus muhyrai, XIX amžiaus pabaigos Raižių mečetės žvakidė, lenkų dailininko J. Oziębłowskio 1841 metais daryta litografija „Lukiškių mečetė“, maždaug šimtmečio senumo Koranas, XIX amžiaus pradžios lenktas kardas kauline rankena – jataganas, balnas, strėlių dėklas su strėlėmis.

15 val. Trakų istorijos muziejaus direktorius Virgilijus Poviliūnas oficialiai atidarė parodą.

Didžiojoje pilies menėje savo naują programą renginio dalyviams pristatė folkloro ansamblis „Alije“, vadovaujamas Aliko Melecho.

Sveikinimo kalbas ekspozicijos atidarymo proga pasakė Turkijos Respublikos nepaprastoji ir įgaliotoji ambasadorė Lietuvoje ponija Šanivar Kizildeli, Tautinių mažumų ir išeivijos departamento generalinio direktoriaus pavaduotojas Stanislav Vidtmann, Keturiasdešimt totorių kaimo mokyklos direktorė Danuta Klopova. Visi kalbėjusieji sveikino parodos atidarymą ir linkėjo Lietuvos totorių bendruomenei ir toliau išlaikyti savo identitetą, neprarasti šaknų.

Susirinkusiems buvo pademonstruotas režisieriaus Leonido Glušajevio sukurtas dokumentinis filmas „Murzų ainiai Lietuvos žemėje“, pasakojantis apie Lietuvos totorių bendruomenę.

Po renginio svečiai buvo pakviesti pasivaikšinti totorišku simtalapiu ir kitais patiekalais.

Atidarant ekspoziciją dalyvavo per šimtą svečių iš Vilniaus,

Kauniečiai Trakų pilies fone.

Spaudos konferencijoje Adas Jakubauskas, Alvyra Zagreckaitė ir muziejaus direktorius Virgilijus Poviliūnas.

Renginio dalyviai apžiūri totorių ekspoziciją.

Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Visagino totorių bendruomenių, įvairių šalių diplomatai, akredituoti Lietuvoje, Tautinių mažumų ir išeivijos departamento ir Tautinių bendrijų namų darbuotojai, Trakų ir Varėnos savivaldybių atstovai.

Norėčiau nuoširdžiai padėkoti muziejaus direktoriui gerb. Virgilijui Poviliūnui, darbuotojoms Irenai Senulienei ir Alvyrai Zagreckaitei už geranoriškumą organizuojant ekspoziciją.

Nuoširdžiai dėkoju Turkijos Respublikos ambasadai Lietuvoje už padovanotus puikius eksponatus bei bendruomenės nariams, kurie suprato ekspozicijos svarbą ir prisidėjo prie jos suformavimo.

Labai daug triūso ir dėmesio ekspozicijos parengimui skyrė Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininko pavaduotojas Alijus Aleksandrovičius, Ema Aleksandrovič, Fatima Bui-novska bei Tamara Radkevič, kuriems tariu nuoširdų ačiū.

Apie renginį rašė laikraščiai „Lietuvos rytas“, „Respublika“, „Verslo žinios“, „Galvė“. Informacija apie jį buvo skelbta internete, apie jį pranešė Lietuvos radijas, laidą parengė LTV laida „Labas“ bei „Penktas kanalas“.

Radijo pokalbių laida

2006 m. kovo 27 d. Žinių radijo tiesioginėje pokalbių ir ginčų laidoje „Raktas“ įvyko diskusija tolerancijos tema. Laidoje dalyvavo Lietuvos tautinio jaunimo lygos vadovas Marius Kundrotas, Tolerancijos centro projekto vadovė Snieguolė Matonienė bei Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas dr. Adas Jakubauskas. Laidą vedė žurnalistas Audrys Antanaitis.

"LT" informacija

TOTORIŲ KULTŪROS DIENA KLAIPĖDOJE

Lilija MUSINA, Lilija ALIMOVA

2006 metų balandžio 15 dieną Žvejų kultūros rūmuose Lietuvos uostamiestyje Klaipėdoje įvyko totorių kultūros šventė, skirta Kazanės tūkstantmečiui, „Kazanė visiems laikams“.

Atidarydamas šventę, Klaipėdos totorių bendruomenės „Nur“ pirmininkas Fliuras Šaripovas visų totorių, gyvenančių uostamiestyje, vardu padėkojo susirinkusiems renginio dalyviams, palietė Lietuvos totorių visuomeninio gyvenimo ir dvasinių vertybių klausimus.

Totorių kultūros šventėje dalyvavo žymūs visuomenės veikėjai: Klaipėdos miesto mero pavaduotojas Vidmantas Plečkaitis, Generalinis Rusijos konsulas Klaipėdoje Leonidas Basninas, Lietuvos Respublikos Seimo narys Vaclovas Stankevič, Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininko pavaduotojas Alijus Aleksandrovičius, Latvijos totorių–baškiurų kultūrinio centro pirmininko pavaduotojas Ildusas Sabitovas, Klaipėdos tautinių mažumų tarybos pirmininko pavaduotojas Ričardas Zažeckis, tolimojo plaukiojimo kapitonų tarybos narys Jakubas Jakubovskis, Vilniaus apskrities totorių bendruomenės pirmininkė dr. Galina Miškinienė, Kauno ir Visagino totorių bendruomenių atstovai, vokiečių, latvių ir kitų Klaipėdos miesto bendruomenių pirmininkai, miesto inteligentai.

Žvejų kultūros rūmų fojė buvo atidaryta fotografijų paroda, kurioje įamžinti senovinės ir šiuolaikinės Kazanės fragmentai, Tatarstano sostinės šventės ir šokiadieniai.

Ši paroda apkelia visus Lietuvos miestus, kuriuose yra totorių bendruomenės. Mūsų mieste nuotraukų ekspozicija veiks iki birželio pabaigos, ir visi norintieji galės ateiti ir pasigrožėti nuostabiais Kazanės vaizdais.

Visi šventės svečiai vėliau buvo pakviesti į kino salę, kur buvo parodytas dokumentinis filmas apie Lietuvos totorius „Murzų ainiai Lietuvos žemėje“. Filme surinkta daug įdomios medžiagos apie Lietuvos totorius, kurie jau šešis amžius gyvena Lietuvoje. Filmavimo grupė lankėsi vietose, kuriose kom-

paktiškai gyvena Lietuvos totoriai: Raižiuose, Nemėžyje, Kaune, Alytuje, Keturiasdešimt totorių kaime. Filmo režisierius ir scenarijaus autorius - Leonidas Glušajevs. Kuriant scenarijų prisidėjo Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas dr. Adas Jakubauskas. Filmo prodiuseriumi tapo Alijus Aleksandrovičius, kuris šventės dieną ir atvežė juosta į Klaipėdą.

Vilniaus universiteto docentė Galina Miškinienė su malonumu sutiko atvažiuoti į šventę ir papasakojo filmo sukūrimo smulkmenas. Už tai Klaipėdos bendruomenė „Nur“ buvo labai dėkinga.

Filmas laimėjo pirmąją vietą už geriausią scenarijų kino festivalyje „Auksinis Minbaras“, vykusiame Kazanės tūkstantmečio minėjimo metu 2005 metų rugsėjį.

Pasibaigus filmo peržiūrai įvyko koncertas, kuriame dalyvavo Visagino totorių bendruomenės vaikų kūrybos kolektyvas, Latvijos totorių – baškiurų kultūros centro folkloro ansamblis ir jauna dainininkė iš Rygos Jelena Gazizova.

Dainininkė J. Gazizova turi puikų balsą – lyrišką-dramatišką sopraną, ji nepaprastai artistiška. Jelena šiemet baigia vidurinę mokyklą, svajoja įstoti į Kazanės konservatoriją ir tapti žinoma visame pasaulyje. Jau penkerius metus ji užsiima akademiniais vokalais pas patyrusią pedagogę Tatjaną Berezina.

Po koncerto visi svečiai buvo pakviesti prie stalų, nukrautų totorių tautiniais patiekalais, su meile paruoštais mūsų bendruomenės narių.

Totorių kultūros šventėje atsispindėjo bendras tikėjimas tautinio atgimimo stebuklu, atvirumas ir gerumas vienas kitam, atsiminimai apie mūsų tolimą Tėvynę – Tatarstaną ir rūpestis Lietuva, kuri tapo mums antra Tėvyne.

Bendruomenė išreiškia padėką Klaipėdos miesto savivaldybei, Generaliniam Rusijos Federacijos konsulatui Klaipėdoje ir asmeniškai Generaliniam RF konsului Leonidui Basninui už pagalbą organizuojant šventę.

Tarptautinė konferencija Tripolyje

Š. m. balandžio 5 – 14 dienomis Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas dr. Adas Jakubauskas ir Lietuvos musulmonų sunitų dvasinės valdybos (Muftiato) pirmininkas muftis Romualdas Krinickis Tripolyje (Libija) dalyvavo Tarptautinėje konferencijoje, skirtoje pranašo Mahometo gimimo dienai (Mauliud) paminėti, kurią organizavo Tarptautinis Islamo Kvietimo Fondas. Forume dalyvavo per 500 dalyvių iš viso pasaulio. Antroji konferencijos dalis vyko Timbuktu mieste Malyje, iš kurio prieš keletą šimtmečių Islamo mokymas sklido po visą Afrikos kontinentą. Po grobikiškų kolonizatorių karų ši vietovė prarado savo svarbą ir dabar tėra nedidelė skurdžiai besiverčiančių žmonių gyvenvietė.

"LT" informacija

Išrinkta nauja Tautinių bendrijų taryba

2006 m. kovo 30 d. įvyko rinkimai į naujos kadencijos Tautinių bendrijų tarybą. Dauguma balsų nuo Lietuvos totorių bendruomenės į Tarybą išrinktas Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas dr. Adas Jakubauskas.

Tarybą sudaro po vieną atstovą išrinktą nuo kiekvienos tautinės mažumos, susibūrusios į organizaciją ir turinčios įregistruotus įstatus Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijoje arba Registrų centre. Atsižvelgiant į tautinių mažumų gausumą, t. y. nuo tautinių mažumų, kurių bendras skaičius Lietuvos Respublikoje viršija 100 tūkst. asmenų, organizacijos renka 3 Tarybos narius; nuo tautinių mažumų, kurių bendras skaičius Lietuvos Respublikoje sudaro nuo 10 tūkstančių iki 100 tūkstančių asmenų – 2 atstovus, nuo tautinių mažumų, kurių bendras skaičius Lietuvos Respublikoje sudaro mažiau nei 10 tūkstančių asmenų – vieną atstovą.

Tautinių bendrijų tarybos tikslas – skatinti tautinių mažumų kultūros plėtotę, laiduojančią tautinio tapatumo ir savimonės išsaugojimą bei stiprinimą, savarankišką ir lygiavertį Lietuvos dalyvavimą pasaulio tautų kultūriniam gyvenime.

Tautinių bendrijų taryba yra patariamasis organas prie Tautinių mažumų ir išeivijos departamento generalinio direktoriaus.

"LT" informacija

Senjorų klubo susirinkimas Vilniuje

2006 m. kovo 24 d. įvyko Senjorų klubo susirinkimas. Šis klubas 2004 m. gruodžio mėn. prie Vilniaus apskrities totorių bendruomenės buvo įkurtas tam, kad mūsų garbūs senjorai galėtų drauge turiningai leisti laiką. Susirinkime dalyvavo Varėnos rajono Lietuvos totorių bendruomenės pirmininkė Liusė Gaidukevičienė, kuri susirinkusiems papasakojo apie savo kelionę į Krymą š. m. sausio mėn. Šios kelionės metu ji dalyvavo Krymo totorių taikomosios dailės parodos atidaryme ir mokėsi siuvinėjimo aukso ir sidabro siūlais meno. Susirinkusiems ji pademonstravo keletą savo darbų bei papasakojo apie išvyką į protėvių žemę. Susirinkime moterims buvo pasiūlyta jungtis į ratelį ir šią unikalią meno rūšį bandyti pritaikyti Lietuvos totorių buityje.

Po to garbiems senjorams buvo pademonstruota laida apie Alytaus ir Raižių totorius, kurią sukūrė Alytaus televizija.

Kitas Senjorų klubo susirinkimas įvyks š. m. gegužės 26 d. 15 val.

"LT" informacija

PRAEITIS LOBYNAS

Liusė GAIDUKEVIČIENĖ

Varenos rajono totorių draugijos pirmininkė

Š. m. sausio mėn. 17 d. Simferopolyje vyko Krymo totorių dekoratyvinės tautodailės kūrinų paroda, į kurią gavau kvietimą iš žymaus dailininko ir parodos organizatoriaus, Ukrainos dailininkų sąjungos nario Mamuto Čurlu. Jis subūrė grupę etnokultūros puoselėtojų, per trumpą laiką tarp organizavo ekspedicijas į muziejus, iš privačių žmonių rinko tai, kas dar išliko, tyrinėjo ir sukūrė gaminius pagal senuosius pavyzdžius ir šiuo metu rengia tautodailės parodas.

Mūsų tėvynainiai Krymo totoriai 1944 m. buvo ištremti į Uzbekistaną, Kazachstaną ir Sibirą. Jiems susiruošti buvo duota 1 valanda. Aišku, ką galima buvo pasiimti per valandą... Patekė į Užpoliarę žmonės, neatlaikę šalčių, žuvo. Uzbekistane ir Kazachstane jie išgyveno, iškeisdami į maistą savo drabužius (puošnius šventinius), rakandus.

Ir štai parodos atidarymas. Tai, ką joje pamačiau, sunku aprašyti, nes tai buvo ištis fantastiška. Patekau tarsi į stebuklą šalį, kur grindys buvo nuklotos margaspalviais kilimais, sienos nukabinėtos dar nuostabesniais gobelenais bei lėkštėmis, pano, Koranų dėklais. Ant sienų ir stenduose puikavosi muzikos instrumentai, piešiniai, vyrų ir moterų galvos apdangalai, buities reikmenys virti kavai „džezve“ bei kita. Užvis nuostabiau man pasirodė juvelyriniai dirbiniai, kurie galėtų papuošti ne vieną didžiausią muziejų salę... Ir visa tai padarė paprasti, kuklūs, beveik neturintys paramos ir pritarimo valstybinėse institucijose žmonės, vedini meilės savo Tėvynei bei noro atkurti tai, kas beveik prarasta.

Belieka tik išreikšti gilią pagarbą parodos organizatoriams ir dalyviams. Tų darbų grožis veikia taip stipriai, kad kartą juos pamatęs jau negali su jais išsiskirti...

Visai neseniai vienas žinomas žmogus apie Lietuvos totorius pasakė: „Jūs tik genų nešiotojai“. O koks jis buvo teisingas! Vos tik prisilietus prie tų vertybių, genai susisieja, jie tarsi mus vėl įpareigoja, budina.

Įdomu ir tai, kad Krymo totorių menu susizavėjo ir kitų tautybių žmonės. Viena iš jų – Valentina Kontrolskaja, rusė, gyvenusi Simferopolyje ir 1900 – 1915 m. surinkusi 8 tūkstančius XII – XIX a. totoriškų motyvų. Ji visa tai piešė, siuvinėjo. Moters šeima dėl to buvo persekiojama, namai sudėginti, tik dalį kolekcijos – apie 180 ornamentų pavyko išsaugoti. Dabar šios įstabios moters anūkė visą senelės surinktą neįkainojamą palikimą perduoda Krymo totoriams. Beje, atkuriant šį lobyną dirba ir ukrainiečiai.

Krymo totoriai – labai gyvenimą mylinti, aukštos kultūros, didelių meninių gabumų, veržli, ištverminga tauta. Šiuo metu ji išgyvena didelius sunkumus, sugrįžusi į Tėvynę neatgauna turėtos

nuosavybės. Nepaisydama to, kažkaip verčiasi, leidžia vaikams mokytis į mokyklas, universitetus. Kas nuostabiau, puoselėja savo kultūrą, tradicijas, nelaiko pykčio savo skriaudėjams, o gyvena taikiai, kuria ir labai daug dirba.

Jaunimas uždariauti į užsienį nevažiuoja, stengiasi išitvirtinti Tėvynėje.

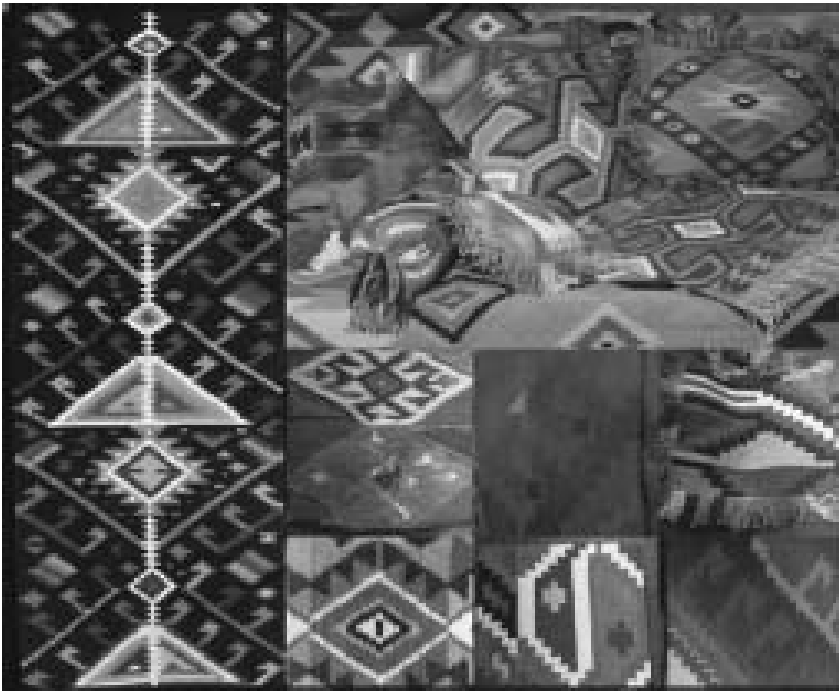
Mūsų tautiečiams šie mieli žmonės perdavė nuosirdžius linkėjimus atgimti, mokytis dainų, šokių, atgaivinti nacionalinius amatus.

Su manimi siuvinėjimo meno paslaptimis dalijosi meistrė Gulnara, kurios šeimoje gyvenau ir dirbau 10 viešnagės Kryme dienų. Iš pradžių buvo nedrąsu net prisiliesti prie šio subtilaus meno, tačiau laiko turėjau mažai, todėl sieloje sutramdžiusi susižavėjimo emocijas, ėmiausi darbo. Reikėjo daug piešti, kad galėčiau pajauti tautinių motyvų raštą ir simboliką. Juk nevalia piešiniuose rodyti žmonių, o norėjosi savo kūrinuose išreikšti ir sveikinimus, palinkėjimus, slaptas svajones...

Krymo totorių mene reikšminga tai, kad audiniai buvo naudojami brangūs, ryškių spalvų. Siūlai siuvinėjimui parenkami labai kokybiški, siuvinėjama auksu, sidabru, dekoravimui buvo naudojami brangakmeniai, ornamentinės detalės (gėlės, spyruoklės ir kt.). Rankšluosčiai ir galvos apdangalai (marama) buvo apneriami vąšeliais.

Deportacija nesunaikino Krymo totorių širdyse troškimo atkurti protėvių šimtmečiais kurtų kultūros vertybių. Visi parodoje eksponuoti darbai buvo atlikti griežtai laikantis tradicinių formų, todėl širdį glostė galimybė prisiliesti prie tolimos praeities kultūros, neįkainojamo protėvių palikimo. Visa tai prikelta iš užmaršties keleto žmonių pasiaukojamo darbo bei širdies ir rankų šiluma. Turint omenyje, kad meno vertybės dabar yra

nustumtos į antrą planą, šie nuostabių meninių gabumų žmonės dirba toliau, tikėdami, kad jų sukurti meno kūriniai, dalį kurių galima pavadinti šedevrais, ras tinkamą vietą ir įvertinimą. Nenorėčiau būti ateities pranašu, bet prisilietus prie žaižaruojančių, brangiaisiais akmenimis inkrustuotų meno kūrinių, pajaučiau sugrįžusi prie turtingos, iš tolimos praeities sugrąžintos mūsų protėvių kultūros, ateityje užimsiančios labai svarbią vietą. Tikiu, kad įvyks ir mūsų Lietuvos totorių, atgimimas. Juk mes tų pačių genų nešiotojai. Tereikia paliesti stygas ir skamba muzika...

Tai, ką išmokau, norėčiau perduoti mūsų tautiečiams. Be to, manau, kad bus galimybė tobulintis pas geriausius Krymo totorių meistrus. Tereikia tik panorėti. Manau, kad kiekviena moteris galėtų išsiuvinėti ir savo namus papuošti pagalvėle, rankšluosčiu. Mergaitės be didelio vargo galėtų išsiuvinėti sau kos-

metikos krepšelį ar rankinę, su kuriais nebūtų gėda eiti į teatrą, kiną ar pobūvį. Be to, atkristų rūpestis, ką dovanoti artimiesiems žmonėms, juk brangiausia dovana yra pagaminta savo rankomis, į kurią įdėta daug širdies šilumos ir meilės.

Už savo patirtus išpūdžius esu nuoširdžiai dėkinga Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkui gerbiamam Adui Jakubauskui bei pavaduotojui Alijui Aleksandrovičiui. Tai jų geranoriškumo ir darbo dėka galiu Jums papasakoti apie aukštą mūsų protėvių meninę kultūrą, šiandien atgimstančią Kryme. Didžiuokimės savo kilme. Jeigu mes išmoksime šių tautodailės darbų ir juos pritaikysime Lietuvoje, tai bus tarsi paminklas įstabiai totorių kultūrai.

Todėl, mielos moterys ir merginos, kviečiu Jus jungtis ir bendromis pastangomis pabandyti atgaivinti šią tautodailės rūšį.

Visas susidomėjęsias moteris kviečiu

Totorių kultūros diena Panevėžyje

Š. m. gegužės 6 d. Panevėžio muzikiniame teatre įvyko totorių kultūros diena, kurią organizavo Panevėžio totorių bendruomenė. Į renginį susirinko vietos bendruomenės nariai bei miesto gyventojai. Tarp svečių buvo Panevėžio miesto savivaldybės vicemeras Petras Lomanas, Panevėžio generalvikaras Robertas Pukenis, rusų, ukrainiečių, baltarusių bei žydų bendruomenių atstovai. Renginių organizavo ir vedė bendruomenės pirmininkas Islamas Bogatovas.

Šventė prasidėjo malda, vėliau žodis buvo suteiktas svečiams. Labai šiltus žodžius Panevėžio bendruomenei tarė generalvikaras Robertas Pukenis, Panevėžio žydų bendruomenės pirmininkas Genadijus Kofmanas, miesto savivaldybės vicemeras Petras Lomanas, Latvijos totorių bendruomenės pirmininkas Zufaras Zainulinas.

Aštuoniasdešimtojo jubiliejaus proga buvo pasveikintas bendruomenės narys, Antrojo pasaulinio karo veteranas Aschatas Charisovas.

Renginio dalyviams buvo pademonstruotas dokumentinis filmas apie Lietuvos totorių bendruomenę „Muržų ainiai Lietuvos žemėje“, kurį pristatė Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas dr. Adas Jakubauskas bei jo pavaduotojas Alijus Aleksandrovičius. Į šventę atvežtas prizas – „Auksinis minbaras“, kuriuo filmas buvo apdovanojamas pirmajame Tarptautiniame musulmoniško kino festivalyje Kazanėje. Prieš filmo demonstravimą dainininkas Sergejus Alipovas atliko dainą, leitmotyvą skambančią šioje kino juostoje. Filmui pasibaigus pasigirdo ovacijos – tokiu būdu salė išreiškė savo įvertinimą šiam kino kūriniiui.

I. Bogatovas bei G. Kofmanas kreipėsi į susirinkusius, kviesdami įvairių tikėjimų ir tautybių žmones ne konfliktuoti, bet sugyventi santarvėje ir meilėje. Jiems pritarė Panevėžio generalvikaras Robertas Pukenis. Savo kreipimąsi artimiausiu metu jie žadėjo atspausdinti regioninėje bei respublikinėje spaudoje.

Antroje renginio dalyje savo kūrybos dainą padainavo Ina Krutova. Sergejus Alipovas atliko kelis rusų romansus bei keletą savo kūrybos dainų.

Renginiui pasibaigus, visi dalyviai buvo pavaišinti bendruomenės moterų pagamintais patiekalais.

"LT" informacija

PAMAŠTYMAI APIE ISLAMĄ

Sutrumpintas straipsnis spausdinamas iš iliustruoto žurnalo „Vokrug Sveta“ 2005 m. lapkričio mėn. 11(2782) numerio.

Rinat VALIJEV

Žodžio islamas negalima pažodžiui išversti iš arabų kalbos. Taikliausia, ką galima sugalvoti – „nuolankumas Dievui“, „pasišventimas Jam“. Žymiausias islamo teologijos žinovas norvegas Fritjofas Šuonas sako: „Islamą – tai Dievo ir žmogaus susitikimas“. Aukščiausiojo neįmanoma pamatyti, išreikšti mums prieinamomis priemonėmis. Jis – amžinas, bet amžinybėje jam nėra lygių – taip išreikšta ši filosofinė idėja viename Pranašo chadisių.

Nauja prasideda nuo musulmoniško tikėjimo simbolio.

Jezaus ir jo apaštalų sekėjai tiki vieną Dievą-Tėvą, Sūnų, nukryžiuotąjį valdant Pontijui Pilatui, Šventąją dvasią, tikintys musulmonai teigia: „Ašchadu en la ilaha illa-l-Lah va ašchadu anna Muchammad rassul Allah“ („Liudijū, kad nėra kito Dievo, išskyrus Alachą, taip pat liudiju, kad Muhamedas – Dievo pasiuntinys“).

Šią formulę ištare pats Pranašas, kai pas jį apsilankė gerai apsirengęs nepažįstamasis (reikėtų suprasti, kad tai buvo arkangelas Gabriėlius) ir jo paklausė: „Kas yra islamas?“. Pranašui čia pat teko suformuluoti penkis pagrindinius teiginius, kurie iki šių dienų išlieka tikro musulmono gyvenimo būdo pagrindas. Tai yra: Šahada (aukščiausiai minėtas tikėjimo liudijimas), Salat (kasdienė malda penkis kartus per parą), Zakat (savanoriškas aukojimas vargšams), Saum (pasninkas Ramadano mėnesį, valgant tik tamsiu paros metu) ir Hadžas (piligrimystė į Meką). Paskutiniame nurodyme leidžiama vieningai nuolaida: jeigu žmogus neturi lėšų arba jam neleidžia sveikata, į Meką jis gali pasiųsti savo pavaduotoją arba Hadžą pakeisti „mažuoju Hadžu“ – atlikti kelionę į artimiausią mečetę.

Skirtingai nei krikščionybė, islamas neturi šventikų instituto. Ir Hadžo metu, ir prie namų židinio, gimimo ir mirties valandą, džiaugsme ir varge musulmonas bendrauja su Dievu savarankiškai, be tarpininkų ir aiškintojų. Dėl to ir susidaro paradoksas: Pranašo sekėjai, nuolat kaltinami dėl nepakantumo, visais laikais turėjo daugiau laisvės ir galimybių nei kitų monoteistinių religijų išpažinėjai.

Nors visi musulmonai formaliai lygūs religiniame gyvenime, iš tikrųjų jis sutvarkytas gana aiškiai – bendruomenė („umma“) demokratiškai būdu išrenka imamą, vadovaujančius maldoms mečetėse. Tiesa, šiitiskame Irane veikia ajatolų institutas (nuo žodžio ajat-l-lach), „Dievo ženklas“. Ajatola pripažįstamas aukščiausiu autoritetu dvasinio gyvenimo klausimuose, o nuo 1979 metų revoliucijos - ir pasaulietinio gyvenimo klausimais.

Taigi laimi tas, kas balso teisę turinčiai tikinčiųjų daugumai (visiems apylinkėje gyvenantiems suaugusiems vyrams) atrodo labiausiai išsilavinęs, protingiausias, iškalbingiausias, garbingiausias. Suprantama, kad islamiškas elektoratas kartais klysta kaip ir bet kuris kitas. Beje, carinėje Rusijoje, nuo senų senovės linkusioje į visokias centralizacijas, aukščiausiai paminėta rinkimų praktika buvo pažeista: ten atsirado „Dvasinių valdybų“ sistema, kuriai buvo suteikta teisė skirti ir nušalinti mulas savo nuožiūra. Akivaizdu, kad dėl to Rusijos žurnalistų leksikone prigijo klaidinga sąvoka „musulmonų dvasininkas“.

Taigi - laisvė ir tik asmeninė atsakomybė prieš Aukščiausiąjį. Į šį, atrodytų, aklina klausimą Pranašas davė atsakymą, kuris dėl savo paprastumo, atrodo, yra vienintelis įmanomas: „Kur nėra proto, nėra ir religijos“. Musulmonas pagal apibrėžimą turi siekti žinių, kad išmokytų teisingai vertinti.

Taip atsiranda dar vienas paradoksas nesusipratimas: šimtmečiais Europa tvirtina, kad islamo visuomenė atsilikusi, tamsi ir beraštė. Tai, esą, didžiausias jos trūkumas, kurį galėtų ištaisyti tiktai apšvietę europiečiai.

Žinoma, pagrindinė Vakarų „pažintis“ su islamo pasauliu įvyko XIX amžiuje, kai pastarasis buvo stagnacijos būsenoje. Tačiau IX – XI amžiuje net pats išdidžiausias paryžietis ar romėnas to nebūtų pasakęs, nes tuomet krikščioniškas šalis mokslas pasiekdavo būtent iš Rytų.

Tuo tarpu ir mūsų laikais keistai skamba kaltinimai neišmanymu tiems, kurie jau pusantrą tūkstančio metų gyvena pagal Korano įstatymą: „Aukščiausia tarnystė Dievui yra žinių siekimas“, „Gauti žinių važiuok net į Kiniją“ (musulmoniška doktrina nemato nieko blogo mokytis iš kitų religijų žmonių, nes tokiuose svarbiuose reikaluose kaip mokslas bet kokios pastangos yra prasmingos). Pranašas uždraudė netgi tuoktis neišsilavinusiems žmonėms. Kaip Dievas valdo ir veikia pasaulį savaip, taip ir mes galime tobulinti supantį pasaulį ir save. Mūsų platumose tai, ko gero, būtų pavadinta kūrybiniu potencialu. Žymiausias musulmonų mokslininkas Chamidas al-Gazali dar XI amžiuje (gerokai prieš Martino Liuterio ir Erazmo Roterdamičio diskusiją) sakė: „Laisva valia – tai ypatinga valios rūšis, atsirandanti dėl to, kuo žmogus abejoja“.

Kartą pranašo Muhamedo paklausė: „Kas yra pats garbingiausias iš žmonių?“. Šis atsakė: „Protingas žmogus. O protingas tas, kas tiki Dievą, patikėjo Jo pranašais, elgėsi nuolankiai“. Prisiminus visus įmanomus šios religijos pavadinimo

vertimus, galima suprasti, kad protas ir yra islamas.

Aukščiausiasis islame, kaip žinoma, nėra žmogaus pavidalo. Tačiau, žiūrint atidžiai, išaiškėja, kad „islamo menui viskas nesvetima, kas žmogiška“.

Kaip gi taip?

Šis prieštaravimas tik nepasišventusiems atrodo problemiškas. Musulmonas nenusiteikęs prieš ryškius ar atvirus atvaizdus. Svarbiausia, kad jie neįgautų sakralinio statuso. Stabų garbinimas – baisiausia nuodėmė, čia islamas neina į jokių kompromisus.

Islamą aiškiai atskiria dvi svarbias kiekvieno tikinčiojo gyvenimo sferas: tikėjimą (imaną) ir religiją. Islamas pats savaime pavirsta iš religijos į visa apimančią gyvenimo būdą.

Tikėjimas užsiima tik „vertikaliais“ santykiais tarp Aukščiausiojo ir žmonių. Religijai lieka „horizontalioji“ ašis.

Korane rašoma: „Arabai sako: Mes tikime. Sakyk: jūs ne įtikėjote, o paklusote Islamui“. Koks skirtumas? Ar gi ne visos religijos propaguoja paklusimą? Išeina, kad ne visai, turint omenyje ryšius tarp imano ir Islamo. Tikėdamas Aukščiausiąjį, tu priimi pasaulį tokį, koks jis sukurtas. Įdomią analogiją šiai įdomiai filosofinei teorijai siūlo musulmonų Knyga – pati metaforiškiausia iš visų Šventųjų raštų. Pirmiausia Dievo valia musulmonų Pranašui buvo perduota per pamokslus. Taip atsirado religijos pagrindas. Ir tik po Muhamedo mirties jie buvo surinkti į Koraną (siriškas žodis „keriana“ reiškia „skaitymą garsiai“), kad visas pasaulis galėtų sužinoti šias tiesas. To pasekoje atsirado tas Islamas, kurį mes žinome.

Toks musulmonų mokymo dvilypumas – vieno „skryiaus“ viduje kito buvimas – suteikė jam dar vieną labai svarbią savybę: jis neįkyrus, be prievartos apimantis visas gyvenimo sferas Rytų visuomenėje. Jeigu Vakaruose mokslo ir kultūros srovės, laikančios save pirmaujančiomis, privalo save priešpastatyti religijai, tai Islame tai – tiesiog neįmanoma. Priešingai – jame visi jo pasekėjų laimėjimai. Galima sakyti, kad tik jis šimtmečiais vienijo milžinišką įvairialypę erdvę nuo Ispanijos iki Bucharos ir Indijos. Vienijo kaip aukščiausias kuriantysis pradas. Juk musulmonų filosofija, poezija, menas ir architektūra yra universalūs ir nesuję su kanonu. Iš tiesų, jeigu eilinis Rusijos (Europos) pilietis pasistenėtų prisiminti viską, ką žino apie Islamo kultūrinę tradiciją, jis ten nerastų nė kruopelytės religinės propagandos. Ir tik nedaugelis religinės propagandos. Ir tik nedaugelis žino, kad jausmingas Saadi arba Omaro Chajamo eilės puikiai įsiterpia į Doktriną

(Bus daugiau)
Iš rusų kalbos vertė Ernestas Jakubauskas

Летувос тоторяй

Ромуальдас МАКАВЯЦКАС

(1933 – 2006)

20 апреля 2006 года татарская община Литвы понесла тяжелую и трудновосполнимую потерю - после неожиданной и тяжелой болезни умер доктор технических наук, доцент КТУ, бывший председатель Союза общин татар Литвы, один из соучредителей газеты «Летувос тоторяй» Ромуальдас Макавяцкас.

Р.Макавяцкас родился 10 июня 1933 г. в д. Пласапнику Бутримониской апилинки Алитусского района, где в те годы, вернувшись из России, хозяйствовали его родители. С 1935 г. до настоящего времени жил в г. Каунасе.

В 1952 году Р.Макавяцкас окончил Каунасский политехникум, а в 1957 – Каунасский политехнический институт (ныне – технологический университет) по специальности инженера-теплотехника. Как перспективный и вдумчивый абсолювент, он был направлен для учебы в аспирантуру Московского энергетического института, где в 1964 году защитил кандидатскую диссертацию. С 1963 г. до

выхода на пенсию работал доцентом механического факультета КПИ. В 1965-1975 г.г. был заведующим кафедры машин химической и пищевой промышленности.

Много лет являлся президентом шахматной федерации г. Каунаса.

В годы возрождения активно включился в общественную жизнь литовских татар. В 1995-1998 г.г. был председателем Союза общин татар Литвы, который сам основал, был

членом совета Унии татар Литвы, Польши, Белоруссии и Украины. В 1995 г. Стал соучредителем газеты «Летувос тоторяй» и все эти годы являлся активным сотрудником этой газеты, написал немало статей об известных деятелях, истории, культуре литовских, польских и белорусских татар.

За добросовестный труд и активную общественную деятельность награжден орденом Знак почета, медалью Ветеран труда, орденом Гедиминаса 4-й степени.

Выражаем искренние и сердечные соболезнования семье покойного – жене Фелиции, дочери Фариде, внукам Даниелюсе и Камиле.

Ромуальдас Макавяцкас – яркая личность, талантливый ученый, организатор, общественный деятель - навсегда останется в наших сердцах как светлый пример верного служения своему народу и Отечеству.

*Совет Союза общин татар Литвы
Редакция газеты «Летувос тоторяй»*

ОТКРЫТА ВЫСТАВКА В ТРАКАЙСКОМ ЗАМКЕ

Адас ЯКУБАУСКАС,
Галим СИТДЫКОВ

28 апреля 2006 г. В Тракайском историческом музее открыта первая и единственная в Литве постоянная экспозиция, посвященная истории литовских татар.

Событие привлекло внимание большого числа татар со всей Литвы – кроме татар Вильнюса, для которых Тракай рядом, - прибыли делегации из Алитуса, Каунаса, Клайпеды, Висагинаса, Паневежиса, работники Департамента национальных меньшинств и эмиграции, Дома национальностей, самоуправлений Тракайского и Варенского районов.

Мероприятие началось в 14 часов в большой зале музея с пресс-конференции, в которой приняли участие директор Тракайского исторического музея Виргилиус Повилюнас, заведующая отделом истории караимов Лит-

вы Альвира Загрецкайте, председатель Союза общин татар Литвы Адас Якубаускас.

Открывая пресс-конференцию, директор музея В.Повилюнас отметил, что мысль оформить постоянную экспозицию об истории литовских татар возникла еще год назад. Экспозиция об истории и культуре караимов была создана вскоре после восстановления независимости Литвы. Видимо, решающую роль в этом сыграла активность караимской общины в Тракай, который является главным центром компактного проживания караимов, здесь функционирует караимская кинесса. В заключение своей речи В.Повилюнас подчеркнул, что наступило время отдать должное большому вкладу литовских татар в историю Литвы, что цель экспозиции – предоставить возможность посетителям музея познакомиться с

ценнейшими и наилучшими экспонатами, демонстрирующими бытовые, культурные, религиозные традиции литовских татар.

Госпожа А.Загрецкайте коротко рассказала журналистам об истории литовских татар и обратила внимание на то, что Тракай был также длительное время одним из крупнейших и известнейших центров проживания татар после их прибытия в Великое княжество Литовское. Хотя отдельные группы татар начали прибывать в Литву со времен великого князя литовского Гядиминаса, большая часть татар значительно в Литве в конце 14-го, начале 15-го в.в. Достойным и знатным татарам великий князь литовский Витаутас дарил землю, привилегии за службу в литовском войске. Татары простого

(Перенос на 10 стр.)

ДЕНЬ ТАТАРСКОЙ КУЛЬТУРЫ В КЛАЙПЕДЕ

Лилия МУСИНА, Лилия

15 апреля 2006 года во Дворце культуры рыбаков в Клайпедде – портовом городе Литвы - состоялся праздник татарской культуры, посвященный 1000-летию Казани: “Казань на все времена”.

Открывая праздник, председатель татарской общины Клайпедды «Нур» Флор Шарипов от имени всех татар, проживающих в портовом городе, поблагодарил всех собравшихся за участие в мероприятии, затронул вопросы татарской общественной жизни и духовных ценностей татарского народа на литовской земле.

В празднике татарской культуры приняли участие видные общественные деятели: заместитель мэра г. Клайпедды Вигмантас Плечкайтис, генеральный консул Российской Федерации в Клайпедде Леонид Сергеевич Баснин, член Сейма Литовской Республики Вацловас Станкевич, заместитель председателя Союза татар Литвы Алий Александрович, заместитель председателя Татаро-Башкирского Культурного центра Латвии Ильдус Сабитов, заместитель председателя Совета национальных общин Клайпедды Ричардас Зажецкис, член Совета капитанов дальнего плавания Якуб Якубовский, председатель Общины татар Вильнюсского округа д-р Галина Александрович-Мишкинене, представители татарских общин Каунаса и Висагинаса, председатели немецкой, латвийской и других национальных общин Клайпедды, представители интеллигенции города.

В фойе Дворца культуры рыбаков гостей встречала фотовыставка, в которой запечатлены фрагменты древней и обновленной Казани, будни и праздники столицы Татарстана.

Выставка объединяет все города Литвы, где есть татарские общины. В нашем городе экспозиция фотографий будет действовать до конца июня, и все же-

Участники праздника осматривают фотовыставку с видами Казани.

лающие смогут придти и полюбоваться прекрасными видами Казани..

Все гости праздника были затем приглашены в кинозал, где был показан документальный фильм о литовских татарах “Я - потомок мурз татарских, на земле Литвы рожденный”. В фильме собрано много интересного материала о жизни литовских татар, которые в течение шести веков проживают в Литве. Съёмочная группа побывала в местах компактного проживания литовских татар - в Райжяй, Немежисе, Каунасе, Алитусе, в деревне Кятурясяшимт тоторю (Сорок татар). Сценарий фильма был написан Леонидом Глушаевым при участии председателя Союза общин татар Литвы Адаса Якубаускаса. Продюсером фильма стал Алий Александрович, который и привез в Клайпеду киноленту. В день праздника.

Доцент Вильнюсского университета Галина Александрович-Мишкинене с удовольствием согласилась приехать к нам на праздник и рассказала о подробностях создания фильма, чему

татарская община “Нур” г. Клайпедды была очень рада и благодарна.

Фильм завоевал первый приз за лучший сценарий на кинофестивале “Золотой Минбар”, проходивший в дни празднования 1000-летия Казани в августе 2005 года.

После показа документального фильма состоялся концерт с участием детского творческого коллектива татарской общины города Висагинаса, фольклорного ансамбля Татаро-Башкирского центра культуры Латвии и юной певицы из Риги Елены Газизовой.

Певица Е.Газизова обладает прекрасным голосом - лирико-драматическим сопрано, необыкновенно артистична. Елена, окончивая в этом году среднюю школу, мечтает поступить в Казанскую консерваторию и стать знаменитой на весь мир. Вот уже пять лет она занимается академическим вокалом у опытного рижского педагога Татьяны Березиной.

По окончании концерта все гости были приглашены к столам, накрытым национальными татарскими блюдами, с любовью приготовленными членами нашей общины.

В празднике татарской культуры нашла отражение общая вера в чудо национального возрождения, открытости, доброты друг к другу, памяти о нашей далекой Родине – Татарстане и заботы о Литве, которая стала нам второй Родиной.

Община выражает благодарность Клайпедскому городскому самоуправлению, Генеральному консульству РФ в Клайпедде и лично генеральному консулу РФ Леониду Сергеевичу Баснину за помощь в организации и проведении праздника.

ДЕНЬ ТАТАРСКОЙ КУЛЬТУРЫ В КЛАЙПЕДЕ:

Лилия МУРСАЛИМОВА, Лилия АЛИМОВА

Закончился день татарской культуры в Клайпедe, состоявшийся 15 апреля 2006 года... Закончился? Но не для всех...

Рано утром следующего дня, - а это было воскресенье, 16 апреля - самые юные участники праздника - дети татарской общины "Нур" г. Клайпеды вместе с гостями детского творческого коллектива татарской общины г. Висагинаса уже стояли на паромной переправе. Все ждали паром, чтобы переправиться через залив на Куршскую косу и посетить Дельфинарий и Морской музей-аквариум.

Представление в Дельфинарии начиналось в 12 часов, было еще время для того, чтобы прогуляться, дети вышли к берегу Балтийского моря. Погода в этот день была на удивление солнечная, теплая, и волны ласково плескались у ног. Дети были рады встрече с морем и резвились, не желая уходить от него.

Но вот уже и двенадцать. Открылся дельфинарий, а там нас ждали дельфины. Какие же это умные и милые животные!

Представление всем очень понравилось. После удивительных игр дельфинов, все мы дружно отправились

в Морской музей-аквариум, где не уставали восхищаться красотой представителей морской фауны.

Нагулявшись вволю и набравшись впечатлений, отправились в Клайпеду. наших гостей - школьников из Висагинаса - уже ждал автобус, чтобы везти домой.

Прощались со слезами на глазах,

жаль было расставаться.

Большое спасибо председателю татарской общины "Нур" г. Клайпеды Флюру Шарипову и председателю татарской общины Висагинаса Зиле Каримовой за создание атмосферы дружбы между детьми двух городов. До новых встреч!

День татарской культуры в Паневежисе

6 мая, в субботу, в Паневежском музыкальном театре (Литва) состоялся День татарской культуры, организованный Обществом татар города Паневежиса. На праздник прибыли не только члены общества, но также гости из других городов Литвы, вице-мэр Паневежиса Пятрас Ломанас, генеральный викарий Паневежиса Робертас Пукенис, представители русской, белорусской, украинской и еврейской общин. Главным организатором и ведущим мероприятия стал председатель общества Ислам Богатов.

Праздник был начат чтением мусульманской молитвы. Затем слово было предоставлено гостям. Теплые дружеские чувства выразили пане-

вежским татарам генеральный викарий города Р. Пукенис, председатель еврейской общины города Геннадий Кофманн, вице-мэр П. Ломанас, председатель татарско-башкирского общества Латвии Зуфар Зайнуллин и другие.

День татарской культуры почти совпал с 80-летним юбилеем члена Паневежской общины, ветерана Великой Отечественной войны Асхата Харисова. Ветеран получил горячие поздравления от участников праздника.

Участникам праздника был показан фильм о литовских татарах «Я потомок мурз татарских», который представили зрителям председатель Союза общин татар Литвы др. Адаас Якубаускас и его

заместитель Алий Александрович. Как уже упоминалось ранее, фильм получил на международном кинофестивале в Казани приз «Золотой мимбар» в номинации «За лучший сценарий». Паневежцам был продемонстрирован этот приз. Перед началом фильма певец Сергей Алипов исполнил песню из этого кинофильма.

Когда фильм закончился, зал дружно зааплодировал.

Во второй части праздника песни своего сочинения исполнила Инна Крутова и Сергей Алипов.

В заключение праздника его участники угощались блюдами татарской национальной кухни, приготовленными женщинами паневежской татарской общины.

Дорогие друзья, соотечественники!

Татарская община "Нур" города Клайпеды искренне скорбит в связи с безвременной кончиной нашего соотечественника

Ромуальдаса МАКАВЕЦКАСА.

В нашей памяти он навсегда останется внимательным, приветливым человеком, которого интересовала жизнь нашей общины, который внес неоценимый вклад в развитие газеты "Летувос Тоторяй", объединяющей всех татар, проживающих в Литве.

Пусть память о нашем соотечественнике, соратнике и друге будет долгие годы в ваших и в наших сердцах. Скорбим вместе с вами.

Председатель татарской общины "Нур" города Клайпеды Флюр Шарипов

Общество татар г. Висагинаса выражает глубокое соболезнование родным и близким в связи с кончиной выдающегося общественного деятеля татар Литвы

Ромуальдаса МАКАВЕЦКАСА.

Светлая память о Р. Макавцяцкасе, как о выдающемся общественном деятеле татарского народа Литвы, навсегда останется в наших сердцах и истории нашего народа.

ОТКРЫТА ВЫСТАВКА В ТРАКАЙСКОМ ЗАМКЕ

(Продолжение, начало на 7 стр.)

происхождения поселялись в сельской местности, занимались огородничеством, ремеслами, выделкой кожи, коневодством. Исторические источники показывают, что в Тракай уже в 14 веке действовала мечеть.

Адас Якубаускас – председатель Союза общин татар Литвы – в своем выступлении больше всего внимания уделил современному состоянию литовских татар, нынешним актуальным событиям в жизни татарских общин. Он подчеркнул, что открытие постоянной экспозиции – исторически важное событие в жизни литовских татар. Подобная выставка действовала лишь вильнюсе до начала Второй мировой войны на улице Аушрос вартай в помещении муфтията. По окончании войны и новой советской оккупации Литвы музей был закрыт. Значительная часть экспонатов и документов была разграблена и уничтожена.

Будучи инициатором открытия постоянной экспозиции, Союз общин татар Литвы в течение года организовал сбор экспонатов для выставки. Эта инициатива нашла отклик у многих людей и организаций. Ценные экспонаты подарили музею вильнюсцы Ибрагим и Джамиля Якубовские, председатель Общины татар Алитусского округа Иполитас Макулавичюс. Благодаря

посредничеству Турецкого посольства в Литве, прибыли для экспозиции очень ценные экспонаты Анкарской общины крымских татар, а также из крымско-татарской общины города Эски Шегира. Всего – около 50 экспонатов.

Среди экспонатов выставки наиболее ценнейшими являются два мугира 18-го века, подсвечники 19-го века из Райжяйской мечети, литография «Лукишская мечеть» 1841 года художника Ю.Озебловского, примерно столетней давности Коран, татарская сабля начала 19-го века, колчан со стрелами и другие.

Ровно в 15 часов директор музея Виргилиус Повилюнас провозгласил официальное открытие экспозиции.

Здесь же, в большой зале музея, состоялся концерт фольклорного ансамбля «Алие» под руководством Александра Мелеха.

С приветственными словами и поздравлениями по случаю открытия экспозиции выступили чрезвычайный и полномочный посол Турции в Литве Шанивар Кизилдели, заместитель генерального директора Департамента национальных меньшинств и эмиграции Станислав Видтманн, директор школы деревни Кятурасядшимт тоторю Данута Клопова.

Участники открытия экспозиции с удовольствием просмотрели кино-

фильм об истории, культуре и религии литовских татар режиссера Леонида Глушаева «Потомки мурз на земле Литовской», после чего угощались вкусными блюдами татарской кухни.

Хочется сердечно поблагодарить за благожелательное отношение к открытию экспозиции и организационную помощь директора Тракайского исторического музея Виргилия Повилюнаса, сотрудниц музея Ирену Сянюлене, Альвиру Загрецкайте. Также выражаем сердечную благодарность Посольству Турции в Литве за ценнейшие экспонаты, подаренные музею для выставки.

Очень много внимания уделили подготовке и оформлению выставки заместитель председателя Союза общин татар Литвы Алий Александрович, Эмма Александрович, Фатима Буйновска, Тамара Радкевич, которым также сердечное спасибо.

Открытие постоянной экспозиции, посвященной истории литовских татар, привлекло внимание ведущих средств массовой информации Литвы, в том числе газет «Летувос ритас», «Республика», «Вярсло жинес», газеты Тракайского района «Гальве», Литовского радио и телевидения – программа «Лабас», а также «Пятого канала».

Казань 1000-летняя: страницы истории, архитектуры, культуры и жизни

Верхний город

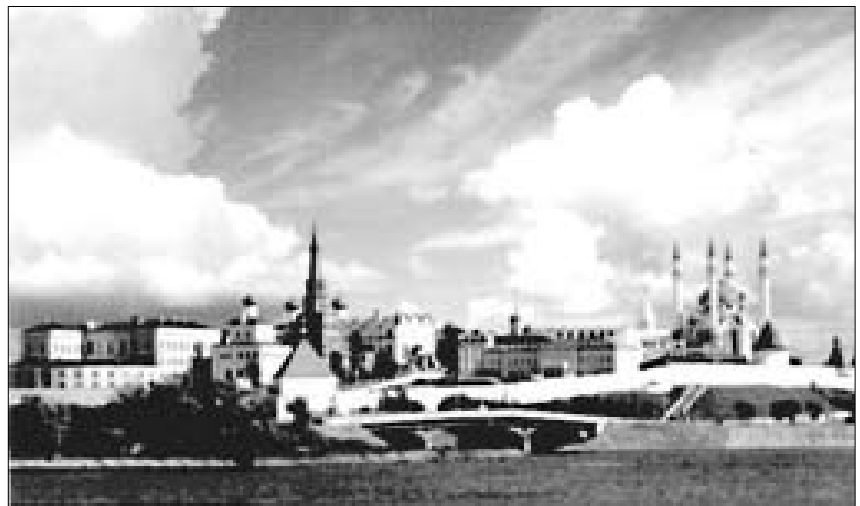
От площади, где высятся памятник Мусе Джалилю, в старину начиналась торговая зона. Здесь, в геометрическом центре Казани, находились, помимо Городской Думы, торговые лавки, Гостиный Двор, Александровский и Чернышевский Пассажи... Сюда по Булаку, всегда протекавшему понизу, но тогда еще судоходному, доставлялись товары со всех концов Российской Империи и мира. Напрасно искать в этой части города татарские черты: зачарованная Казань в прошлом веке восхищала гостей монументальным губернским великолепием по образцу среднерусских городов, и не случайно один из заезжих русских писателей заметил в 1800 году: “Не знаю, почему называли Москву Татарским Римом, гораздо справедливее и основательнее можно было бы называть Казань Татарскою Москвою...” А англичанин Гельмерсен в 1833 году, даже после страшного пожара 1815 года, в очередной раз уничтожившего полгорода, считал, что Казань “бесспорно принадлежит к наилучшим построенным городам России”. Память о том времени запечатлена в именах домов по улице

Кремлевская, бывшей Воскресенской, ведущей от Спасской Башни Кремля к знаменитому Казанскому Университету, который был основан в 1804 году и скоро будет праздновать свое двухсотлетие.

Его главный корпус с тремя классическими порталами вдоль белого фасада сооружен в 1822 году и соединяет в себе старинное здание Первой Мужской Гимназии и особняк князя Тенишева, переданный университету на заре его основания. В 1832-1841 годах по

проекту архитектора М. Коринфского с учетом переданных университету зданий были построены остальные здания университетского городка – анатомический театр, библиотека, химическая лаборатория, физический кабинет, обсерватория и библиотека, – и университетский комплекс приобрел свой сегодняшний завершенноклассический вид.

(Продолжение следует)

Панорама Казанского Кремля

Ir musulmonus saugo angelai

Brigita BALIKIENĖ

Dabar turbūt pats netinkamiausias metas eiti į svečius pas Lietuvos musulmonus. Nugriaudėjo pranašo Mahometo karikatūrų skandalas, vyksta protestai arabų šalyse. O gal kaip tik laikas? Juk nedaugelis žinome apie šalia mūsų gyvenančių musulmonų tradicijas, tad ir visai netyčia galime vienas kitą įžeisti.

Viešėdama Lietuvos musulmonų muftijaus Romualdo Krinickio namuose iš tikrųjų bijojau ką nors ne taip pasakyti ar padaryti, vis teiravausi, ar galiu klausti to ir ano. Tik kitą dieną atidžiai perskaičiusi 2006 metų musulmonišką kalendorių (musulmonams dabar – 1427-ieji metai, mes skaičiuojame nuo Kristaus, jie – nuo Mahometo) supratau, kad vieną netaktą vis dėlto padariau.

Kalendoriuje parašyta, kad musulmonams vaišinantis pirmas patiekalą turi ragauti šeimininkas. O mes prie stalo jau kirtome Galinos Krinickienės išvirtus totoriškus koldūnus, kai muftijus, iškilmingą apdarą pakeičęs paprastesniu, šalia prisėdo... Bet nepriekaištavo.

Panašu, kad jis apskritai nemoka pykti, miela šypsena nedingsta nuo jo veido. Jei imsi nervintis, kad kažkas elgiasi ne pagal šariatą, geria alkoholi (musulmonams – tabu) ar kepa kiaulienos karbonadą (irgi tabu), daugiau niekam neliks laiko ir jėgų.

Vaikai pažins lietuvių tradicijas

Romualdas su žmona Galina, ketverių metų dukrele Karina ir šešiametėčiu sūneliu Deividu gyvena kukliame dviejų kambarių bute Vilniuje. Už namo – ne minaretas, o Spaudos rūmų dangoraižis. Netoliese ir katalikiškas vaikų darželis, kurį lanko Deividas. Ši žinia išties buvo netikėta.

Galina, pasipuošusi atversto Korano formos pakabuku, aiškino paprastai: „Tas katalikiškas darželis šalia mūsų namų,

toli vesti nesinori. Namie bendraujame lietuviškai, tad dėl kalbos problemų nėra. O tikėjimo reikalai... Tėvas jam paaiškino, kad katalikai vienaip meldžiasi, musulmonai – kitaip. Deividas supranta ir darželyje prieš valgį kartu su lietuviais sukalba paprastą katalikišką maldele. O namie – jau tik musulmoniški papročiai“.

Šalia darželio veikia ir katalikiška keturių klasių mokyklėlė. Dar tarsis ir namie, ir mokykloje, ar bus gerai, jei Deividas rugsėjo pirmąją ten pasibels.

Anot Galinos, Deividas lanko ir lietuviškų tautinių šokių kolektyvą „Ugnelė“, jam ten labai patinka. Šoks ir Karina, bet vėliau, gal kitamet, kai jau išdrįs ilgiau likti be mamos. Romualdas nei namie, nei mokykloje neturėjo progos pažinti lietuvių papročių, todėl džiaugiasi, kad jo vaikai daugiau žinos apie lietuvius.

Kilogramas aukso už lietuvaite

Nemėžyje gimęs muftijus tikino, kad nėra žūtbutinio įstatymo, jog totorius gali vesti tik totorę. Jam su Galina tiesiog pasisėkė, juk anksčiau po religinių musulmoniškų švenčių dar būdavo organizuojami jaunimo šokiai, kur Lietuvos totoriai – vaikinai ir merginos – susipažindavo, o tėvai kažkur netoliese būdavo ir žiūrėdavo, kas su kuo draugauja... Tokiame renginyje Romualdas pirmą kartą ir pamatė Galiną.

„Dabar man pačiam tenka kitus tuokti, – pasakoja Romualdas. – Islame yra ir vedybos, ir skyrybos. Tuokdamas teirajuosi, ar jaunieji gavo tėvų sutikimą, ar yra liudininkai, kurių statusas svarbus – jie patvirtina jaunikio dovaną. Galima ją vadinti ir „kalymu“. Būtinai turi būti įteikta dovana. Jei įvyks skyrybos, dovana liks žmonai. Kartą Lietuvoje žmoną susiradęs turtingas arabas pareiškė teikiąs kilogramą aukso. O kitą kartą pora įrodinėjo, kad jie tuokiasi iš meilės, todėl dovanos nėra. Na, sakau, ne, dovana yra būtina“. Mu-

sulmonas gali vesti tik tada, kai jau įstengia materialiai pasirūpinti šeima.

Muftijus perspėja lietuvaite, kad jos tikriausiai bus ne vienintelės žmonos mylimųjų namuose, tačiau tai jų neišgąsdina. O toms Lietuvos pilietėms, kurios užsimano tapti musulmonėmis, kad lengviau susirastų darbą Egipte ar Saudo Arabijoje, jis parodo duris.

Chalialinė mėsa

Neseniai muftijus pirmą kartą lankėsi skerdykloje netoli Klaipėdos. Jis labai nustebė, kad taip daug gyvulių skerdykla ir eksportuojama, tiesiog neišsivaizduojamai dideliais kiekiais. Skerdykla neseniai pasirūpino ir musulmonais: į įvairias pasaulio šalis iš Lietuvos vežama vadinamoji chalialinė mėsa. Musulmonams svarbu, kad gyvuliui ar paukščiui būtų perpjauta miego arterija, tik tokią mėsa jie gali valgyti.

Muftijus ir vėl stebina: „Svarbiausia – nebūti fanatikais. Kai studijavau medresėje Rusijoje, po pirmų metų atvažiavau atostogų pas močiutę į Keturiasdešimties totorių kaimą. Na ir ėmiau purkštauti: tos mėsos nevalgysiu, ta žąsis neteisingai papjauta ir pan. Bet gyvenimas yra gyvenimas. Jei nėra sąlygų, reikia tenkintis ir mažesniu. Gerai, kad verslininkai investavo pinigų, toje skerdykloje įsigyta reikalinga technika. Gyvulus įvedamas į gardą, jo galva prispaudžiama, kad kaklas matytųsi, taip lengviau tinkamai papjauti. Jeruzalėje bandžiau aiškintis, kuo skiriasi košerinis vynas nuo paprasto, bet taip ir nesupratau“.

Kaip ir katalikai, Lietuvos musulmonai pastaraisiais metais giminėmis renkasi daugiausia tik į laidotuves, o vestuves ir krikštynas švenčia kukliau.

(Nukeltą 16 psl.)

Brangūs Lietuvos, Lenkijos, Baltarusijos totoriai ir visi čia esantys broliai musulmonai!

Marytė KRINICKAITĖ

Visi esame pranašo Mahometo (S.A.W.) bendruomenės (umos) nariai. Kreipiuosi į jus, kad pagalvotumėt, ar mes teisingai elgiamės, kad toje bendruomenėje kiekviena tauta turėtų gerą ateitį. Aukščiausias Viešpats Šv. Korane mums sako, kad visi mes Jo akyse lygūs, kad privalome visada rūpintis ir padėti gerais darbais vieni kitiems. Būti nacionalistais yra didelė nuodėmė, tačiau nacionalizmo apraiškos yra pastebimos tarp musulmonų.

Mano galva, nacionalistai negerbia Šv. Korane išdėstytą Dievo įstatymų. Jie, pamiršę šiuos įstatymus, gerbia tik savo lyderių sukurtas tradicijas. Privalome visi žinoti, kad jos yra nelygios su Dievo įstatymais ir visi žmonės privalo gerbti tik Jo įstatymus. Šv. Korane Aukščiausias Viešpats Alachas mums sako, kad Jis yra tik su tais, kurie gerbia Jo įstatymus! Musulmonai tik gerbdami Dievo įstatymams parodo savo tikėjimą Juo ir meilę Jam.

Pagalvokim, kodėl totorių poetas Fajzas Faizovas savo straipsnyje „Totorių saviėda... Kada tai baigsis?“ (laikraštyje „Lietuvos totoriai“ lapkričio-gruodžio mėn., 2005 metų 6(89) numeryje) išreiškė savo nepasitenkinimą mūsų lyderių (pirmininkų ir imamų) darbu? Ne mažiau svarbus yra Alytaus musulmonų bendruomenės gerbiamo pirmininko Ipolito Makulavičiaus straipsnis „Ar išliksim savyje?“ Aš kviečiu visus pagalvoti, kodėl ir kam yra naudinga, kad mes, Lietuvos, Lenkijos ir Baltarusijos totoriai, savo mentalitetu skiriamės nuo islamiškų valstybių savo brolių musulmonų ir ką mums visiems reikia daryti, kad mūsų totorių tauta turėtų ateitį.

Europos valstybėse musulmonų bendruomenės pirmininkas su komiteto nariais sprendžia ekonominius ir socialinius klausimus, per muftijų palaiko ryšius su islamiškų šalių broliais musulmonais, su imamais rūpinasi žmonių švietimu. Musulmonai privalo gerbti tos valstybės, kurioje gyvena, Konstituciją ir savo Konstituciją – Šv. Koraną.

Musulmonų bendruomenės pirmininkas su imamais privalo rūpintis, kad jaunimas būtų aukštos moralės, gerai mokytusi ir išsivirtusi kuo daugiau žinių, kad atneštų savo nuoširdžiu darbu džiaugsmą kuo didesniai kiekviui žmonių nepriklausomai nuo jų rasės ir tikėjimo. Šv. Korane Aukščiausias Viešpats Alachas musulmonams sako, kad kitų tikėjimų žmonių aplinkoje jie privalo būti kantrūs, vadovautis protu, bet ne jausmais, nesiginčyti sprenddami problemas, neiti į kraštutinumus, turėti stiprią pusiausvyrą, realią nuovoką, logiškas mintis, truputį platesnį akiratį kiekvienoje situacijoje pykčiui įveikti. Pranašas (S.A.W.) pasakė, kad tik tas yra stiprus musulmonas, kuris įveikia savo pyktį, ir tik tas yra tikintis, kuris kitą

myli ne mažiau už save. Musulmonams galima pykti tik tris paras. Nesutarimų atvejais reikia kuo greičiau išsiaiškinti ir užgautą žmogų skubėti atsiprašyti. Šv. Korane Aukščiausias Viešpats mums sako, kad Jo tiesas reikia aiškinti kitų tikėjimų žmonėms.

Prisiminkim, ką sako mums Alachas „Al' Bakara“ suroje, ketvirtoje ir penktoje eilutėse (ajose): „Tie, kurie nuoširdžiai tiki tu, kas apreikšta tau (o Mahometai) – Koranu ir viskuo, kas yra nurodyta jame, - laikosi priesakų ir įstatymų, tiki į viską, kas nurodyta Alacho, ir į knygas, kurios buvo iki tavęs kitiems pranašams - Senuoju testamentu ir Evangelija, nes jose yra Alacho vienas pagrindas – ir tvirtai įsitikinę ateinančia Aukščiausio Teismo diena, kad bus prikelti žmonės, bus apdovanoti ir nuteisti. Tie yra tiesiam kelyje, Alachas jiems vadovauja. Jie laimės, kad pakluso Jam, nes nutolo nuo to, kas uždrausta.“ Iš šitų eilučių apraškos mes suprantame, kad visi pranašai iki pranašo Mahometo (S.A.W.), - Šv. Korane paminėti dvidešimt keturi pranašai (t.b.j.r.), pradedant Adomu ir baigiant Jėzumi (t.b.j.r.), - tikėjo tik Vieną Aukščiausią Viešpatį.

Prisiminkime visi, ką sako mums Alachas ketvirtoje suroje „An Nisa“ („Moterys“), 174 eilutėje „O žmonės! Mes jums dovanojom aiškius ženklus, kad Mahometas (S.A.W.) yra teisingas pranašas, ir mes apreikiame Koraną – ryškią šviesą, kad apšviestų jums kelią ir kad juo vadovautumės siekdami išsigelbėti“.

Brangūs totoriai, Aukščiausias Viešpats Alachas Šv. Koraną dovanuoja ne tam, kad jį už pinigų skaitytų mirusiam žmogui. Aukščiausias Viešpats jį dovanuoja gyviems žmonėms laisvalaikiu skaityti, kad kuo daugiau tą apraišką prisimintume, bet ne savo asmenine nuovoka lyderiai dogmas kurtų. Alachas mums sako, kad Šv. Korane yra viskas išaiškinta, ką reikia daryti, kad žmonės nesipyktų! Pranašas Mahometas (S.A.W.) pasakė, kad su juo pasibaigė visų pranašų misija, o Šv. Koranu – visas Aukščiausio Viešpaties religijos mokslas. Kas ieškos naujovių, tas pasuks į klystkelius. Klystkeliai veda į nežinią, o pastaroji – prie tautos išnykimo.

Šv. Korane yra nurodyta viskas, kas gyvam žmogui yra gera ir žalinga, kad žmonės visą gyvenimą turėtų blaivų protą, valgytų tik švrią ir sveiką gyvulio mėsą, gerbtų Dievo įstatymus, būtų vieni kitiems nuoširdūs, stiprios moralės, darbštūs, per visą gyvenimą siektų mokslo ir dievobaimingumo. Dėl nuodėmingo pavydo, godumo, šykštumo, šmaikštaus pinigų išlaidavimo asmeniniams interesams, tinginystės, išdidumo, aistros žmogus žmogui yra vilkas ir klaidžioja baisesnį už gyvulį. Didžiausią nusikaltimą padaro tie, kurie dėl didesnio Dievo dovanoto suma-

numo yra pavydūs ir godūs, savo plačiais pečiais užstoja kelią kitam dirbti vardan Alacho Maloningojo Gailestingojo, nors jo darbas būtina reikalingas bendruomenėje. Pranašo Mahometo (S.A.W.) pavyzdžiu musulmonai atsisėda prie stalo valgyti ir darbą pradeda, sakydami „Vardan Alacho Maloningojo Gailestingojo“, bet ar Jis visus mus girdi ir laimina? Ypač tuos žmones, kuriuos Aukščiausias Viešpats apdovanojo didesniais gabumais, darbštumu, realia nuovoka, logiškomis mintimis, platesniu akiračiu, gebėjimu vadovauti, bet jie su mažesnio sumanumo žmonėmis elgiasi kaip šachmatininkai su medinėmis figūromis šachmatų lentoje. Šv. Korane Dievas mums sako, kad juos smarkiai nubaus visai jiems netikėtu laiku! Dievas mums sako, kad kai kuriuos žmones Jis labiau apdovanojo tam, kad jie rūpintųsi vieni kitais ir būtų visi kartu, kad materialių gėrybių niekam nesuteikė malonės nusinešti į kapus, kad šykštūs suklups prieš ugnį (tikriausiai nuo skausmo?), kad materialios gėrybės yra tik žmonių pagunda šiame gyvenime ir nelygios geriems darbams. Tad būkim nuoširdūs, kad labiau susitelkę atliktume kuo daugiau gerų darbų Vardan Alacho Maloningojo Gailestingojo, kad ateinančios kartos žmonės pasidžiaugtų mumis ir jaustų savo gyvenime didelį norą tęsti mūsų pradėtąjį darbą, skubėtų bendrai maldai į mečetes, rūpintųsi gera jų būkle ir ugdytų nuoširdumą.

Aukščiausias Viešpats Šv. Korane užbaigė savo religijos mokslą, kad viso pasaulio suprantantys žmonės žinotų, jog Jis yra gyvas, mums Nematomas viso Kūrėjas, turi 99 gražius vardus, savo galia, gerumu ir išmintim niekam savo kūryboje neprilygsta ir nieko panašaus į save nėra sukūręs, kad gamtą valdo per savo angelus, o žmogui dovanuoja mąstymą, protą, sumanumą ir Pats padeda jam išgyventi. Tik per vieną savo paskutinį mylimą vergą – pranašą pasiuntinį Mahometą (S.A.W.) – visam pasauliui dovanuoja vienintelį Islamo tikėjimą. Šv. Korane Alachas mums sako, kad tik Islamas yra išbaigtas teisingas tikėjimas, nes remiasi logika ir realybe.

Dievas Islamą dovanuoja, kad žmonės turėtų lengvą tikėjimą. Jame visi žmonės Aukščiausiam Viešpačiui Alachui lygūs. Savo lyderius musulmonai gerbia ir myli tik už jų nuoširdų darbą. Islame maldos ir apeigos yra Dievo dovanotos pranašui Mahometui (S.A.W.). Jos yra trumpos ir nesunkios. Teologams nieko kurti nereikia. Jas privalo žinoti ir mokėti atlikti visi vyrai ir moterys. Islame teologų-imamų paslaugos yra atliekamos nuoširdžiai ir geranoriškai. Tiems imamams, kurie neturi nuosavo turto, visos bendruomenės žmonės privalo mokėti visiems žinomo dydžio algą.

Lietuvos, Lenkijos ir Baltarusijos totoriai nemokėjo arabų kalbos. Jie gražiai skaitė Šv. Koraną, bet jo apraiškos gerai nesuprato, taip pat jie nežinojo pranašo Mahometo (S.A.W.) pamokymų – chadisu. Per šešis šimtus metų jų lyderiai, savo nuovoka vadovaudamiesi, sukūrė daug naujų apeigų, iškraipė saliat maldą. Šv. Korane Dievas mums sako, kad tiems, kurie darė blogai nežinodami, Jis atleidžia, bet žinanties neatleis. Šiais laikais, brangūs mūsų lyderiai, Jūs viską žinot ir, jei norit pelnyt Dievo palaimą, kuo greičiau atsisakykit tų protėvių sugalvotų tradicijų. Parodykit nuoširdumą žmonėms, taip pat atsisakykit savo mokamų pasklaugų ir įrodykit, kad tikrai atliekat savo darbą Vardan Alacho Maloningojo Gailestingoj! Šv. Korane Jis sako žmonėms, kad paklustų tik prananašui (S.A.W.). Jame Alachas mums sako, kad žmonės yra neteisingi, nežino, kada blogai daro, taip pat nesuvokia, kas yra jų draugai. Skaudu, kad mūsų lyderiai savo bendruomenėse nešviečia žmonių teologinėmis paskaitomis, neaiškina Šv. Korano ir pranašo Mahometo (S.A.W.) chadisu, kuriais jis praktiškai išaiškino Šv. Koraną ir Dievo įstatymus. Juk penkių dienų per metus stovykla iki 16 metų amžiaus jaunimui yra ne daugiau kaip vienas lašas jūroje. Šeštadienines pamokas lanko labai mažai vaikų. Yra labai didelė tragedija, kad tarp mūsų, totorių, yra žmonių, kurie nežino, kad penki Islamo ramsčiai yra labai svarbūs Dievo įstatymai, kuriuos reikia visiems gerbti ir vykdyti. Už juos privalėsim atsakyti Aukščiausiojo Teismo dieną ir turėsim pasiaiškinti, kodėl šiame pasaulyje jiems rodėm abejingumą. Šv. Korane Dievas mums sako, kad maldą atliktume nuoširdžiai, tačiau be emocijų, ir tik Islamą mylėtume. Dar daugiau nusikalsta Dievui tie, kurie meldžiasi, bet yra silpni, t.y., neturi savyje jėgų įveikti pavydo, godumo, yra šykštūs ir šmaikščiai pinigų mėto tik savo asmeniniams poreikiams.

Aukščiausias Viešpats Alachas „šahada“ dovanojo tam, kad musulmonai Jį jaustų savo širdyje ir visam kūne, penkis kartus per dieną atliekamos maldos metu palaikytų tiesioginį ryšį su Juo, mečėtėje vienoje eilėje maldos metu ugdytų nuoširdumą vieni kitiems. Viso Kūrėjas Alachas visas sukurtas Savo gėrybes dovanojo mums. Kiekvienos maldos metu skaitydami „Al'Fatica“ prašome Jo tų gėrybių kiekvienas ir kiekviena sau. Allahas nori, kad musulmonai jam skirtų tik vieną Ramadano pasninką. Ramadano pasninku jis mus išbando, suteikia galimybę patiems atsikratyti žalingo antsvorio, susikaupusių mūsų organizme kenksmingų medžiagų, atsiradusių alkiu pažadina pareigą užjausti ir paremti silpnesnius už save, apvalyti savo sielą nuo godumo ir pavydo. Viso, kas yra uždrausta Šv. Korane, nepajėgia įveikti tik silpni žmonės. Jie lengvai pasiduoda Šėtono pagundai; jie tolsta nuo Dievo ir kenkia tik sau.

Zakiat mokesčiu ir nuoširdžiom aukom atsidėkojame Alachui už visas dovanotas mums gėrybes, ypač už didžiausią turtą – sveikatą, taip pat darbštumą, kantrybę. Juk be šios Dievo dovanos mes nieko gyvenime nepadarytume. Savo pranašo Mahometo (S.A.W.) pavyzdžiu kiekvieną rytą maldos metu prašykime Dievą, kad ištaisytų mūsų kiekvieno ir kiekvienos trūkumus ir kad Jis mūsų sielos nepaliktų nė vienai akimirksniui, kad dovanotų gerą sveikatą, daug žinojimo, gerą likimą ir tik tuos darbus, kurie Jam priimtini. Kiekvienas musulmonas ir kiekviena musulmonė privalo jausti didelį norą bent vieną kartą gyvenime nuvykti į Meką, aplankyti „Charam“ ir Medinoje pranašo (S.A.W.) mečėtę. Tik vienintelis šis Islamo penktas ramstis gerbiamas (atliekamas) pagal Alacho suteiktą galimybę.

Pažvelgę į pranašų genealoginį medį, matome, kad visos tautos tolo nuo pranašų mokymo ir nuo Dievo šešto šimtmečio pabaigoje. Tada, norėdamas išgelbėti kiekvieną tautą, Dievas iš jos žmonių išrinkdavo pranašą. Jo dovanotais įstatymais kiekvienas pranašas ugdė žmonių meilę ir mokė žmones teisingai tikėti tik Vieną Nematomą Dievą, nes jie garbino ir tikėjo ne Patį Dievą, bet jų pačių padarytus žmogaus pavidalo stabus.

Koks paradoksas yra dabar? Šiuo metu yra žmonių, kurie garbina pinigus, bet ne Aukščiausiąjį Viešpatį Alachą. Daug žmonių mano, kad užsidirba juos be Dievo pagalbos. Jauskime didelę pareigą melstis už juos! Jie gyvena tik tam, kad kuo daugiau užsidirbtų savo prabangiam gyvenimui (skaniau pavalgytų ir seksualine sistema pasitenkintų), bet ne tam, kad atliktų kuo daugiau gerų darbų. Jie dirba tik tiek, kiek jiems asmeniškai yra naudinga. Jiems tautos ateitis yra nesvarbi!

Gerbiami mūsų lyderiai, privalote mūsų pranašo Mahometo (S.A.W.) pavyzdžiu Zakiat mokesčiu ir nuoširdžiom aukom surinkti žmones, turėti savo biudžetą. Juk nė viena žmonių bendruomenė neturi galimybės būti stipri be savo biudžeto.

Mes privalome būti Aukščiausiam Viešpačiui dėkingi, kad atsiuntė mus gelbėti mūsų brolius musulmonus iš islamiškų šalių. Jie moka arabų, rusų, lietuvių kalbas, sugeba aiškinti Šv. Koraną, pranašo (S.A.W.) pamokymus, turi didelį norą mūsų totorius šviesti, kad mūsų širdyse būtų stiprus tikėjimas Aukščiausiu Viešpačiu Islamu. Gerbiami mūsų lyderiai, kodėl jūs nesudarot galimybių bendrauti su jais? Juk tik dėl savų profesionalių imamų stokos mūsų mečėtės yra uždarytos kiekvieną dieną, penktadieniais nevyksta pamaldos su pamokslu Raižiu, Nemėžio, Keturiasdešimt totorių kaimų mečėtėse. Žmonės nešviečiami teologinėmis paskaitomis. Tad kaip mes galime išlikti savimi? Dievas Šv. Korane mums sako, kad jei žmonės nesikreipia maldoje į Jį, tai Jis tą tautą sunaikins ir atves į Islamą, kurios žmonės Jį mylės. Šitą tiesą mes

dabar pastebim, skaičiuodami tapusius musulmonais lietuvius, latvius, rusus.

Šv. Korane Alachas mums sako, kad tuos, kurie pasitraukė nuo Islamo, baus pačia didžiausia bausme šiame ir būsime pasauliuose Aukščiausiojo Teismo dieną. Visi tikintys supranta, kad tiems bus plačiai atidaryti pragaro vartai.

Mišriose šeimose gyvena daug totorių. Jie nežino Šv. Korano apraiškos. Mes privalome juos gelbėti! Turime juos kviešti į visus savo renginius, supažindinti su islamiška literatūra jų partnerius ir vaikus, kad jie suprastų, jog mūsų visų yra Vienas Nematomas Gyvas Aukščiausias Viešpats, viso Kūrėjas Alachas. Jėzų ir Mahometą Dievas pagal Savo norą atvedė į šį pasaulį kaip žmones ir pasiėmė iš šio pasaulio kaip žmones. Niekam iš jų nesuteikė malonės būti Savo vietininku. Juos Dievas atvedė į šį pasaulį tik parodyti žmonėms stebuklą po jų visoms kartoms žmonių iki pasaulio pabaigos. Koks Aukščiausias viešpats Alachas yra galingas, išmintingas ir geras! Visi Šv. Korane paminėti dvidešimt keturi pranašai buvo mylimi Alacho vergai, o Marija – tik dievobaimingiausia to meto moteris. Tad būkime jų sekėjais!

Tik Šv. Korane Alachas dovanojo žmonėms taisyklėmis paremtą įstatymą, kad bendraudami jie išsaugotų savo svarbią vertybę – moralę. Nurodė musulmonams rūbus, maistą, uždraudė alkoholinius gėrimus. Musulmonai turi būti gražūs savo vidum ir išore. Alachas moterį sukūrė ne tam, kad ja ir jos jausmais vyrai žaistų, ir kaip pigią prekę turguje išsirinktų. Žinoma, ji neturi teisės savo vylyngą žvilgsniu ir lieknų liemenių gundyti svetimų vyrų. Tik dėl šito preteksto šiuolaikiniame pasaulyje šeimos yra netvirtos. Mes, Lietuvos, Lenkijos ir Baltarusijos totoriai, mūsų pačių nelaimėi, nerodome pagarbos šiam Dievo įstatymui ir tuo skiriamės nuo savo brolių musulmonų iš islamiškų šalių.

Kiekvienas kito tikėjimo jaunuolis, pamatęs musulmonę, nori sužinoti apie jos tikėjimą. Islamas musulmonams yra brangus tikėjimas, nes atitinka visų žmonių Aukščiausiojo Viešpaties norą. Kito tikėjimo vyrai ir moterys tą Dievo norą supras patys, skaitydami Šv. Koraną. Aukščiausias Viešpats Pats pažadins jiems troškimą pamilti ir suprasti Islamą. Islamas nenaikina nė vienos tautos, bet sudaro žmonėms galimybę kurti šviesią tautos ateitį. Kiekvieno vyro pareiga ginti savo tėvynę nuo priešo, o sukūrus šeimą - savo tautą!

Telaimina Aukščiausias Viešpats mus, Lietuvos, Lenkijos, Baltarusijos totorius, visus čia esančius kitų tautų ir viso pasaulio musulmonus, kad mes visi drauge, Jo padedami, turėtume gerą ateitį!

*Istorijos puslapiai***AUKSO ORDA IR JOS VALDOVAI**

Straipsnis parengtas pagal Ravilio Amirchano knygą „Aukso Orda ir jos valdovai“, išleistą Kazanėje 2003 m. (Tęsinys, pradžia Nr. 9-10(80-81), 11(82), 1(84), 2(85), 4(87), 1(90), 2(91)).

Murza Idegejus buvo kilęs iš mangytų genties ir buvo drąsus, gudrus ir veiklus žmogus. Aukso Ordos valdančiuosiuose sluoksniuose jis buvo žinomas dar nuo Mamajaus laikų. Viena iš jo giminaičių buvo chano Timūro Kutlugo žmona. Pats Idegejus pradėjo tarnauti chano Tochtamyšo nukeriu (kariu), vėliau iškilo ir tapo valdovo artimu bendražygiu. Vėliau jų santykiai dėl nežinomų priežasčių sugedo, ir Idegejus, bijodamas dėl savo gyvybės, pabėgo į Samarkandą pas Aksak Timūrą. Po kiek laiko, 1391 metais, jam pavyko įkalbėti Aksak Timūrą žygiuoti į Aukso Ordą.

Dalį chano Tochtamyšo kariuomenės sudarė mangytai – murzos Idegejaus gentainiai. Idegejus pasiuntė pas juos savo žmogų, kad šis perspėtų, jog prasidėjus mūšiiui jie paliktų Tochtamyšo kariuomenės gretas. Iš tiesų, pačiame Aksak Timūro ir Tochtamyšo kovos įkarštyje, mangytų gentis išdavikiškai paliko rikiuotę. Tai turėjo lemiamos reikšmės: Tochtamyšo kariuomenė buvo sumušta, o jis pats vos išsigelbėjo. Aksak Timūras išgrobstė ir nusiaubė visą Džučio ulusą, o paimtus įkaitais jaunuolius ir merginas išdalijo savo kariams.

Aksak Timūro kariuomenėje buvo jaunas čingizidas, pabėgęs nuo chano Tochtamyšo – Timūras Kutlugas. Idegejus taip pat tarnavo pas Aksak Timūrą, tačiau veiklus ir valdžią mėgstantis murza turėjo savo planų, nesutampančių su Samarkando emyro planais. Kartą jis paprašė savo globėjo Aksak Timūro leisti jam vykti pas mangytų gentį tam, kad įkalbėtų juos paklusti emyru. Savo prašymą jis pagrindė tuo, jog tam, kad Tochtamyšas pralaimėtų, svarbų vaidmenį suvaidino mangytų išėjimas iš mūšio lauko, ir chanas stengsis jiems atkeršyti. Idegejus gavo leidimą išvykti, tačiau atgal jis jau nebegrižo.

Šis murza, padedamas Aksak Timūro, atkeršijo savo senam priešui Tochtamyšui, ir tuo pačiu metu apgavo emyrą. Po

šio įvykio nuo Aksak Timūro sugebėjo pabėgti ir Timūras Kutlugas. Tai, matyt, iš anksto buvo suderinta su Idegejumi. Emyras, palaukęs ir nesulaukęs atvykstant Idegejaus, išvyko į gimtąjį Samarkandą.

Iškart po minėtų įvykių murza Idegejus pasodino į sostą jaunąjį Timūrą Kutlugą. Jis keliskart susikovė su chanu Tochtamyšu ir kaskart pralaimėdavo. Po eilinio susidūrimo Idegejus ilgam pradingo. Netikėtai Tochtamyšą nuo Kaukazo pusės užpuolė Aksak Timūras. Prie Tereko upės įvyko didelis mūšis (1395), Tochtamyšas buvo sumuštas. Tiesa, po to, kai Aksak Timūro kariuomenė išėjo, Tochtamyšas atstatė Sarajų, vėl pasiskelbė chanu, tačiau soste išbuvo neilgai. Jį chano Timūro Kutlugo vardu užpuolė murza Idegejus. Chanas Tochtamyšas turėjo palikti Sarajų ir, ieškodamas prieglobsčio, pabėgo į Lietuvą. Idegejus pareikalavo, kad didysis kunigaikštis Vytautas išduotų Tochtamyšą, tačiau gavo neigiamą atsakymą. 1399 metais tarp Vytauto su Tochtamyšu ir Idegejaus įvyko atkaklus mūšis, istorijoje žinomas Vorkšlos pavadinimu. Pirmiausia pranašesnis buvo kunigaikštis Vytautas, kuris turėjo naujausių ginklų – patrankų, tačiau vėliau murza Idegejus į mūšį metė atsargoje buvusį pulką ir pasiekė persilaužimą. Sąjungininkų patrankų šūviai nedavė norimų rezultatų. Vytauto ir Tochtamyšo armija buvo visiškai sutriuškinta. Chanas ir kunigaikštis vos išvengė žūties. Nežinia, kur paskui pasuko Tochtamyšas. Nugalėtų priešininkų gurguolės ir turtai atiteko Idegejui.

Po Timūro Kutlugo mirties murza Idegejus į sostą pasodino jo giminaitį Šadibeką. Tuo metu dėl dažnos valdovų kaitos susilpnėjo valdžia Aukso Ordoje. Tai pajutę, rusų kunigaikščiai ėmė ignoruoti nurodymus iš Sarajaus. Idegejus nusprendė padaryti galą tokiai savivalei, pasodino į sostą Fulad Timūrą ir 1408 metais išsirusė į žygi prieš Maskvą.

Didysis Maskvos kunigaikštis Vasilijus ruošėsi pasipriešinti, tačiau kai ordiečiai priartėjo, jis su šeima pabėgo į Kostromą. Maskvos gyventojai kaip ir 1382 metais ėmė panikuoti. Naudodamiesi proga vagys ir nusikaltėliai ėmė plėšti ir žudyti miestiečius, netgi padegė miestą. Idegejus pakeliui paėmė Perejaslavlį, Rostovą, Dmitrijevą, Serpuchovą ir lapkričio 30 pasiekė Maskvą. Jis buvo pasiryžęs peržiemoti Kolomnoje ir Maskvą paimti badu, tačiau po kiek laiko netikėtai maskviečiams pasiūlė taiką. Šitai jie palaikė Dievo dovana ir sutikę su visomis sąlygomis grėsmingajam valdovui išmokėjo 3 tūkstančius rublių. 1408 metų gruodžio 21 dieną Idegejus pasuko savo arklius atgal. Yra žinių, kad tuo metu vienas čingizidų užpuolė Sarajų.

Grįžęs į Ordą 1409 m. murza Idegejus išsiuntė kunigaikščiui Vasilijui laišką, kuriame jį apkaltino chanui pavaldžių genčių suvaržymu, liepė nesuteikti prieglobsčio chano Tochtamyšo sūnams. Be to, pagrasino nubausiąs už nepagarbą chanams ir duoklės nemokėjimą. Tačiau didysis kunigaikštis Vasilijus, sužinojęs apie Ordoje prasidėjusią eilinę suirutę, į laišką neatsakė.

Tuo metu Sarajų užpuolė velionio chano Timūro Kutlugo sūnus Timūras ir murzą Idegejų privertė bėgti. Po kiek laiko politinėje arenoje pasirodė Žalgirio mūšio dalyvis, Tochtamyšo sūnus Dželaledinas ir išvarė chaną Timūrą (1411). Chanas Bulat Timūras ir Idegejus atsidūrė Kryme ir ten, atsirboję nuo Aukso Ordos, įkūrė naują valstybę – Krymo chanatą.

1416 metais murza Idegejus vėl susikovė su didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu Vytautu ir vėl laimėjo. Rytinės kunigaikščio valdos ištuštėjo, tūkstančiai žmonių atsidūrė nelaisvėje. Po šių įvykių Idegejus pasiūlė kunigaikščiui Vytautui taiką ir jam padovanojo 3 kupranugarius ir 27 arklius, padengtus raudonu velkiniu. Tai buvo taktinis ėjimas, siekiantis nuteikti

Chanas Tochtamyšas

Kovos vaizdas

kunigaikštį prieš Tochtamyšo sūnus, su kuriais Idegejus atkakliai kariavo.

Galų gale, 1419 metais, Idegejus susikovė su vienu iš Tochtamyšo sūnų Kadyr Birde prie Itilio (Volgos) upės. Kadyr Birde žuvo mūšyje, tačiau Idegejaus kariuomenė buvo sumušta, jis pats buvo sužeistas ir paimtas į nelaisvę. Nugalėtojams leidus, Idegejus perskaitė namazą, vėliau jam buvo įvykdyta mirties bausmė. Murzą palaidojo stepėje, į rytus nuo Astrachanės.

Šio žmogaus valdymo metu chanai buvo tik marionetės jo rankose. Faktiškai visa valdžia priklausė jam. Jis buvo veiklus, energingas, valdingas. Ne veltui tautosakoje apie jį sukurtas dastanas (epas), kuris vadinasi „Idegejus“. Jame murzos veiklumas dažnai hiperbolizuotas.

KAZANĖS IR SARAJAUS CHANAS

Po Idegejaus žūties į Aukso Ordos valdovo sostą atsisėdo Ulug Muchamedas, Čingischano palikuonis. Jis sustiprino valdžią Sarajuje, su juo turėjo skaitytis rusų kunigaikščiai.

1425 metais, kai mirė didysis Maskvos kunigaikštis Vasilijus, dėl jo sūnaus, taip pat Vasilijaus, jauno amžiaus į didžiojo kunigaikščio sostą ėmė pretenduoti mirusio valdovo brolis Jurijus. Šiuo klausimu tarp jaunojo ipėdinio ir jo dėdės kilo didelis ginčas. Laikinos paliaubos nedavė rezultatų, ir norėdami galutinai išspręsti ginčą abu 1431 metais atvyko į Sarajų pas chaną Ulug Muchamedą. Jurijus tikėjosi artimo chanui murzos Tegino palaikymo, o su Vasilijumi į Sarajų atvyko Ivanas Dmitrijevicius, pasižymėjęs protu, apskrumu ir gudrumu. Jaunojo Vasilijaus naudai jis ėmė regzti intrigas prieš murzą Teginą. Jam pavyko savo pusėn palenkti chano pavaldinius, kurie pavydėjo Teginui populiarumo.

Taigi 1432 metais chanas Ulug Muchamedas išdavė didžiojo kunigaikščio jarlyką jaunajam Vasilijui, pramintam Vasilijumi II. Norėdamas pasodinti Vasilijų į didžiojo kunigaikščio sostą, chanas Ulug Muchamedas pasiuntė į Maskvą savo didiką Uglaną. Šis iškilmingoje aplinkoje paskelbė chano valią ir pasodino Vasilijų II į sostą.

Žygis

eilinė suirutė, kurios metu vienas iš čingizidų Kuči Muchamedas stoji prieš chaną Ulug Muchamedą. Patyręs nesėkmę reikale su Jurijumi ir dėl to jautęs nuoskaudą, Teginas murza perėjo į Kuči Muchamedo pusę. Pralaimėjęs kovą dėl sosto, 1437 metais Ulug Muchamedas buvo priverstas palikti Sarajų.

Paėmęs šeimą ir apie tris tūkstančius ištikimų žmonių, daugumą kurių sadarė moterys ir vaikai, Ulug Muchamedas pajudėjo į šiaurę ir apsisosto nedideliame Belevo mieste, esančiame netoli Tulos. Jo tikslas buvo sustiprėti ir surinkus kariuomenę bei susisiekus su sąjungininkais Sarajuje pabandyti susigrąžinti prarastą valdžią. Ulug Muchamedas dideles viltis dėjo į didžiojo kunigaikščio Vasilijaus II pagalbą, kuriam jis kažkada buvo padaręs paslaugą pasodindamas jį į didžiojo kunigaikščio sostą. Tačiau, priešingai nei tikėjosi, iš Ulug Muchamedo buvo pareikalauta nedelsiant palikti miestą.

Negana to, Vasilijus neapsiribojo tik perspėjimu, o pasiuntė savo pusbrolius Šemiaką ir Dmitrijų Raudonąjį su 40 tūkstantine kariuomene prieš Ulug Muchamedą, kuris savo žinioje turėjo ne daugiau nei tūkstantį karių. Chanas pabandė sudaryti taiką su kunigaikščiu labai palankiomis Vasilijui II sąlygomis. Tačiau Šemiaka ir Dmitrijus išsiklausė į chano žodžius ir puolė miestą, praliedami daug kraujo.

Kitą dieną chanas pas anksčiau minėtus karo vadus derybų nusiuntė žinomus murzas. Per pasiuntinius Ulug Muchamedas liepė perduoti, kad tuo atveju, jei pavyktų susigrąžinti sostą, jis atiduotų didžiajam kunigaikščiu visus pinigus, kuriuos šis sumokėjo Sarajui, taip pat suteiktų daug kitų nuolaidų. Tam chanas buvo pasiryžęs atiduoti savo sūnų Machmudą įkaitu. Karo vadai nebuvo linkę nusileisti ir reikalavo, kad Ulug Muchamedas išeitų. Negana to, padėti tiems 40 tūkstančių su didele kariuomene iš Lietuvos pusės skubėjo Grigorijus Protasjevas.

Atsidūręs beviltiškoje padėtyje Ulug Muchamedas pasiryžo pulti priešą tamsioje, kuomet sunku nustatyti puolančiųjų skaičių ir puolimo kryptį. Kaip byloja šaltiniai, ordiečių įtūžis buvo toks didelis, kad kunigaikščio kariuomenė sumišo ir ėmė bėgti. Matyt, svarbų vaidmenį suvaidino atakos netikėtumas ir karo vadų apalaidumas. Vadai nesitikėjo tokios atakos iš saujelės chano karių, kurie dar ilgai vijosi bėgančius rusų kariuomenės likučius. Ši pergalė, buvusi beveik stebuklinga, įvyko 1437 metų gruodžio 25 dieną.

Tačiau pergalė, pasiekta mažomis pajėgomis, nesuklaidino Ulug Muchamedo, kuris puikiai suprato savo padėties netvirtumą. Netrukus po pergalės mūšyje prie Belevo jis persikėlė per Itilį (Volgą) ir pasuko ištuštėjusios dėl rusų puldinėjimų Kazanės link. Kazanė tada priklausė

Bulgaro emyrams. Sugriauto miesto vietoje buvo pastatytas medinis miestas. Išgirdę apie naujo valdovo čingizido atėjimą, čia iš visų apylinkių suplūdo visos vietinės gentys, kurios išreiškė jam savo prielankumą ir paprašė jo ginti jas nuo rusų kunigaikščių puldinėjimų ir užkariavimų (upių plėšikų) plėšikavimų.

Taip 1438 (ar 1437) metais buvo sukurtas Kazanės chanatas. Taip Kazanė atgimė antrą kartą. 1439 metais Ulug Muchamedas, keršydamas Vasilijui II, suorganizavo žygį į Maskvą, pakeliui sudegino Kolomną, paėmė daug grobio, užkariavo Nižnij Novgorodo žemę, įvykdė reidus į Muromą.

1445 metų pavasarį chanas Ulug Muchamedas vėl žygiavo į rusų žemes, paėmė kelis miestus. Šio žygio metu kunigaikštis Vasilijus II pateko į nelaisvę ir buvo uždarytas kalėjime. Kol didysis kunigaikštis buvo nelaisvėje, chanas Ulug Muchamedas visokeriopai spaudė Maskvos vyresnybę. Negana to, jis užmezgė santykius su Vasilijaus II pusbroliu Šemiaka (nelaimėliu karvedžiu, kariavusiu prie Belevo), norėjo jį pasodinti į didžiojo kunigaikščio sostą ir tuo sutvirtinti Kazanės valdžią Maskvos atžvilgiu. Tačiau negavęs atsakymo iš Šemiakos chanas galų gale paleido Vasilijų II, gavęs už tai didelę išpirką (kai kuriais duomenimis, 200 tūkstančių rublių). Didžiojo kunigaikščio kalinimas buvo rusams didelis sukrėtimas, o jo išlaisvinimas, nepaisant solidžios išpirkos, pavirto didele švente.

Ulug Muchamedas buvo protingas ir stiprus valdovas. Jis gerai valdė Aukso Ordą, o po to sukūrė ir įtvirtino naują chanatą. Tai buvo periodas, kai totorių valdovai nuolat kovojo vieni prieš kitus, o tai vedė prie kažkada didžios valstybės skilimo. Ulug Muchamedas darė atvirkščiai: sutvirtino valstybingumą, savo valdose įvedė griežtą tvarką. Dėl to, amžininkai ėmė kalbėti apie galimą Batyjaus epochos grįžimą. Bet Ulug Muchamedui nebuvo lemta pasinaudoti savo pasiekimų vaisiais. Chanas mirė 1445 metais. Tiksliai nežinoma, ar jo kapo vieta Kazanėje, ar Kurmyšo miestelyje.

Derėtų pažymėti, kad ne visi istorikai mano Ulug Muchamedą buvus Kazanės chanato įkūrėju. Netgi reiškiamos abejonės, ar jis apskritai lankėsi Kazanėje. Tikroju Kazanės chanato įkūrėju laikomas jo sūnus Machmudas, kuris, nuvertęs Kazanę valdžiusį emyrą Alibėjų, tapo pirmuoju Kazanės chanu ir įkūrė čia savo dinastiją. Tačiau daugelis autoritetingų tyrinėtojų (N.Karamzinas, S.Solovjovas, M.Chudiakovas, H.Vorobjovas, Riza Fachretinas ir kiti) atiduoda pirmenybę laurus Ulug Muchamedui ir aukštai vertina jo vaidmenį renkant vietą naujai valstybei, įkuriant ją ir valdant septynerius metus.

(Bus daugiau)

Ir musulmonus saugo angelai

(Atkelta iš 11 psl.)

Rašytos ir nerašytos taisyklės

„Kaip paaiškinti, kad jūs štai toks tolerantiškas, o arabų šalyse tiek piktų žmonių, gašdinančių visą pasaulį?“ – klausiau Romualdo.

„Jei ten gyvenčiau, gal ir aš toks būčiau, – atsakė. – Išvystumėte mane per televizorių – barzdota ir kažką piktai šaukiantį! Tačiau aš gyvenu Lietuvoje ir esu toks, koks esu. Ten sukursto jaunimą, kad eitų į gatves, protestuotų net nelabai žinodami, dėl ko. Ar visi arabai laikosi šariato? Tikrai ne, juk matome, kaip laisvai jie elgiasi svečiuodamiesi Lietuvoje. Man reikėjo vykti į Libiją. Vizos gauti važiauvau į Minską, tada – į Vokietiją, Frankfurtą prie Maino, tik iš ten skrido lėktuvas į Tripolį. Jau registruojantis paaiškėjo, kad

skristi negaliu, nes... anksčiau lankiausi Izraelyje, apie tai bylojo atspaudas pase. Tokios taisyklės tik gėdą daro. Išgerkime arbatos! Mačiau, kad turkai ją visą dieną geria, iš Turkijos ir parsivežiau šį dvigubą arbatinį“.

Muftijaus butą puošia nuotraukos iš Mekos (du kartus ten lankėsi), totoriška keraminė lėkštė iš Krymo, paveikslas su 99 Alacho epitetais (tiek yra ir karoliukų musulmonų rožinyje), kaljanas, akvariumas. Svarbiausia puošmena – vaikučiai, labai gražūs ir judrūs.

Visi Krinickiai turi ir totoriškus savo vardų variantus – Ramazanas, Alimė, Davudas, Kerimė. Atidžiai klausiausi, tačiau jų minint neišgirdau. Tik aš muftijų pagarbiai vadinau Ramazanu, o Galina – Romuku.

Žurnalas "Istorijos" 2006 m. kovas.

Gerbiami tautiečiai,

Kiekviena tauta gyva tol, kol ji turi istorinę atmintį apie savo protėvius, savo kilmę. Taip pat ji gali išlikti, jeigu turės aiškią viziją, kaip tvarkytis ateityje.

Neseniai Trakų istorijos muziejuje buvo atidaryta pastovi paroda, skirta Lietuvos totorių istorijai. Tai tik pradžia. Mūsų dar laukia daug darbų. Ateityje mes privalome įsteigti savo Lietuvos totorių muziejų, kuriame būtų atspindėta mūsų bendruomenės praeitis. Tai vienas būdų įamžinti atmintį apie mūsų tautą Lietuvoje ir perduoti informaciją ateinančioms Lietuvos totorių kartoms.

Kreipiamės į Jus, gerbiami tautiečiai, prašydami paremti minėto muziejaus kūrimą. Daugelyje šeimų dar išlikę senovė menantys protėvių namų apyvokos

daiktai, Koranai, chamailai, tefsyrai, kitos relikvijos. Surinkime juos į bendrą fondą, kurio pagrindu bus formuojama ekspozicija ateities muziejui. Padarykime tai dabar, nes paskui gali būti per vėlu.

Viliamės, kad Jūs galėsite padovanoti šias neįkainojamas relikvijas. Jeigu sugalvosite jas parduoti, Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga yra pasirengusi jas nupirkti. Tuomet ieškosime rėmėjų minėtiems eksponatams įsigyti.

Manome, kad sukauptas vertybes išsaugoti mums padės vienas iš Lietuvos muziejų.

Prašome skambinti LTBS pirmininkui dr. Adui Jakubauskui tel.: 8 682 72 328 arba pavaduotojui Alijui Aleksandrovičiui tel.: 8 686 23 003.

Laikraštis "Lietuvos totoriai" internete

Pagal bendrą susitarimą su Tautinių bendrijų namais nuo šiol su laikraščio „Lietuvos totoriai“ elektronine versija bus galima susipažinti Tautinių bendrijų namų tinklalapyje adresu: www.tbn.lt. Užėjus į tinklalapį reikia paspausti nuorodą „Tautinės mažumos“, jai atsidarius – „Totoriai“. Šioje svetainėje galima perskaityti paskutinį laikraščio numerį. Ten taip pat įdėtas laikraščio „Lietuvos totoriai“ archyvas.

Totorių virtuvė

Kaimiška žuvies tebe

Pagaminti tebe reikalinga nedidelė žuvis (tinka karšis, karpis, karosas). Gerai nuvalyti žuvį, išplauti, po to vidų ir išorę įtrinti druska, pipirais. Paruoštą žuvį įdėti į sviestu išteptą keptuvę, gausiai užpilti grietine ir pašauti į orkaitę arba krosnį. Po 15 – 20 min. žuvį pabarstyti smulkiai supjaustytais svogūnais ir vėl pašauti 15 – 20 min. į orkaitę ar krosnį.

Kaimiška žuvies tebe patiekama į stalą keptuvėje.

Gero apetito!

Staiga ir netikėtai mus paliko vienas gerbiamausių mūsų tautos narių, labai aktyviai ir kūrybiškai dirbęs jos labai, ponas

Romualdas MAKAVECKAS,
kuris pasitraukė anapilin.

Vilniaus apskrities totorių bendruomenės vardu išreiškiame gilią užuojautą mirusiojo šeimai ir kartu su ja liūdime velionio.

Skaudžią netekties valandą dėl
Romualdo MAKAVECKO
mirties nuoširdžiai užjaučiame
gimines ir artimuosius.

Kartu su Jumis liūdime netekę
taurios ir iškilios asmenybės.

Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga

Dėl **Romualdo MAKAVECKO**
mirties reiškiamė gilią užuojautą jo
giminėms ir artimiesiems.

Te būna jam lengva Lietuvos
žemelė ir Dievo malonė.

Panevėžio totorių bendruomenė

Tietuvų fotografai

Lietuvos totorių laikraštis
Leidžiamas nuo 1995 m. sausio

Redakcijos adresas:
Totorių g. 6, Kaunas

ISSN 1822-2072

Steigėjai: Romualdas Makaveckas, Galimas Sitdykovas, Adas Jakubauskas
Leidėjas: Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga

Vyr. redaktorius: Galimas Sitdykovas ☎ 8-37-760816, El.p. galsit@delfi.lt

Redaktorius: Adas Jakubauskas ☎ 8-5-2605869, mob.8-682-72328

Ats. sekretorius: Jonas Ridzvanavičius ☎ 8-37-736802, El.p. jonridz@ktu.lt

Lietuvių kalbos stilistė: Jūratė Čirūnaitė ☎ 8-37-227326

Apžvalgininkas: R. Makaveckas ☎ 8-37-390 641, El. p. Makaveckas@takas.lt

Spausdino: KTU spaustuvė, užsakymo Nr. Tiražas - 500 egz.
Autorių ir redakcijos nuomonės gali nesutapti.